

Scriitorii români în usul școalelor.

CETATEA NEAMȚULUI.

Dramă istorică în 3 acte

de

VASILE ALECSANDRI.

Cu introducere și notițe în usul școalelor

de

Leonidas Bodnarescul.

Prețul 50 b.

Cernăuți, 1902.

SOCIETATEA TIPOGRAFICĂ BUCOVINEANĂ.

— Editura proprie. —

www.dacoromanica.ro

O soarte schimbătoare ce riști de omenire
Nebun, cine se 'ncrede în tine cu orbire
Nebun, cine se urcă pe-al muntelui suiș:
Prăpastia 'l așteapta cu-adâncu-i prăvaliș.

(Vasile Alecsandri, Despot-Vodă)

Introducere.

Basa istorică a poemului. Românii din cele două principate dunărene, adică Moldovenii și Muntenii au purtat multe resboaie cu popoarele învecinate, mai ales cu Turcii, Ungurii și Polonii.

Recunoscând Românii după multe și grele lupte suzeranitatea Turcilor, au crezut că — fiind sprijiniți de Turci — se vor pute lesne apăra, când vor năvăli Ungurii sau Polonii în țeara lor.

Turcii luau cu plăcere haraciul (tributul) plătit de bieții Români, nu li săriau însă la timp de nevoie în ajutor. Urmarea a fost, că mulți dintre domnitorii Românilor au căutat să facă pe ascuns alianță cu Ungurii sau cu Polonii, ca să se poată mai lesne apăra de năvălirile unora sau altora, dar mai ales de năvălirile Tătarilor, cari erau groaza lumii întregi.

Domnitorii români se și gândiau adeseori cum și ce să facă, ca să scape de jugul turcesc, și-i sprijiniau foarte adese pre Unguri și pre Poloni în luptele lor încontra Turcilor, arătând pe ascuns unora și altora planurile Turcilor, însemnând pe plan chiar și locul, care era destinat pentru Moldoveni și Munteni în tabăra turcească, ca astfel să Polonii sau Ungurii să poată mai ușor învinge pre Turci.

Românii, cari ca vasali ai Turcilor erau siliți să ia parte la resboaiele purtate de Turci cu cele două popoare numite, sprijiniau pe ascuns pre Unguri și pre Poloni chiar cu provisiuni, fiindcă-i țineau pre Turci pururea de păgâni și ei singuri fiind creștini, vroiau să-i ajutore pre creștini! Ei nu aflară însă totdeauna mulțămire din partea celor sprijiniți pe ascuns, ci din contra, ei se vedură de multe ori amar înșelați, căci atât Ungurii cât și Polonii cu dragă inimă ar fi vrut să fie ei stăpâni în Moldova și 'n Muntenia.

Cam așa stăteau trebile pe la sfârșitul secolului al XVII-lea.

În anul 1683 se adevărește faptul mai sus amintit, căci la a doua asediare a Vienii vedem noi că iau parte și Muntenii sub

Șerban Vodă și Moldovenii sub Duca Vodă. Moldovenii și Muntenii, vasalii Turcilor, primesc încă la 1682 porunca, ca să se gătească de resboi și să pregătească pentru armata turcească proviziunile necesare. Despre rolul, ce l-au jucat Românii din ambele principate la a doua asediare a Vienii, aflăm noi la *Xenopol* (istoria Românilor, ediția a doua, tom. VII, pag. 188) următoarele :

„În tot timpul asediului, adevărat tocmă în momentele acele de descurajare și de neliniștită așteptare, în care se aflau încunjurații, Gheorghe Duca (1678—1684) și mai ales Șerban Cantacuzino (1679—1688) întrețineau, deși încunjuțați de Turci și expunându-se de-o mie de ori celei mai cumplite soarte, înțelegeri cu cei din oraș (Viena!) ajutându-li în toate modurile : „că aveau poruncă delavizirul să facă pod peste Dunăre, și lucrase încet, că doară mai curând ar veni oastea creștinească ; afară de aceasta Șerban Vodă se înțelegea pe ascuns cu Neimții (= Vienezii) prin cărți (= scrisori), și odată au avut mult timp pe un iesuit ascuns în cortul său și l' trimise pe acel iesuit să li spună (Vienezilor) să mai ție încă patru ceasuri (cetatea), că Turcii găsesc iarba de pușcă și vor încetă a bate, până li se va aduce alta“. Del Chiaro spune deasemene, că „Șerban Vodă încărcă tunurile sale cu ghiulele de paie“, etc. etc.

Din cele citate putem cunoaște, că Românii li-au ajutat după cât li eră cu putință pe ascuns Vienezilor. Sosind nemuritoriul Ioan Sobieschi, regele Poloniei, și liberând Viena cu ajutoriul gloriosului Carol de Lotaringia, îi fugăresce pre Turci și toată tabăra turcească (nu însă și cea a Românilor) cade în mâna creștinilor.

Turcii sânt fugăriți și o iau la sănătoasa, iar Șerban Vodă mai are timp de-a redică drept mulțămîta lui Dumnezeu pentru liberarea creștinătății, pe locul unde a tăbărit, o mare cruce de lemn cu o inscripție lătimească ș'apoi se retrage în ordine și el și Duca Vodă prin Ungaria în patrie.

Liberatoriul Vienii, I. Sobieschi, nu se mulțamește cu isbânda strălucită din 1683, ci întorcându-se în Polonia, își face planul, ca să cucerească principatele dunărene. Despre aceasta ni spune cronicariul Niculai Costin următoarele :

„Eară când a fost la velleatul 7195, în luna lui August, pogorît'a și Iani Sobieschi, craiul leșesc, cu toate puterile sale, în jos, de a intrat în țeară, trăgându-se cuvântul precum merge asupra Bugeagului, luând Prutul în jos, și a venit și în tîrg în Iași de au făcut bencheturi. Cantemir Vodă, prindend de veste, a ieșit din Iași mai timpuriu, și a luat drept în jos la Fălciu, spre Tătari. Îl sfătuia unii din boierii cei mari pre Cantemir-Vodă ca să meargă spre Focșeni, ce el a ținut

sfatul său de a mers drept la Tătari, pentru țeara mai cu dea-dins, să nu cadă la vr'o primejdie de robie și de pradă.

Craiul Sobieschi încă pogorînd cu toate oștile sale pe Prut în jos, precum s'a scris mai sus, și întorcîndu-se atunce, a dat foc de au ars și Treisfetitele, mitropolia cea veche, și atunce venind oștile și trecînd pe lângă Iași, au dat foc mănăstirei Goliei de a ars; Dumnezeu să nu'i ierte, că și-au luat și ei plată: spun, să-i fi spînzurat craiul.

Și așa mergînd pe Prut în jos până la Fălciu, cu mare pagubă și jac făcînd țerii, de acolo învîrtejindu-se înapoi, și iară au venit pe la Iași, ducîndu-se în țeara leșească; și de atuncia a remas țeara Moldovei la mare sărăcie și pustietate din prada și jacul Leșilor, că mai n'au scăpat nime cu nimică.

Atuncia, la întorsul craiului, s'a sculat Dosoteiū mitropolitul, și au închinat moaștele sfîntului mucenic Ioan Novi la craiul Sobieschi. Care pre acest sfînt l-a fost adus în țeară cu multă cheltuială răposatul domn, bătrînul Alexandru Vodă, feciorul lui Roman Vodă, de la păgâni, de la Cetatea Albă, din veleatul 6923, de au stătut în țeară ca la trei sute de ani; și s'a dus și Dosoteiū mitropolitul împreună cu sfîntul în țeara leșească, cu toate odoarele de mult preț a mitropoliei și a sfîntului, carea de atunce este lipsită de sfîntul din țeară, de-l țin Leșii fără de nici-o pricină.

Așișdere, tot atuncî, la întorsul craiului leșesc de la Fălciu, reschirîndu-se Leșii, și Căzaccii, și Moldovenii pribegî, prin țeară, drept jac de au agiuns și pre suț munte, aflat'au pre Doamna Rocsanda, fata lui Vasile Vodă, pre carea o au fost ținut'o feciorul lui Hmil, anume Timuș, în cetatea Neamțului, și cu multe muncî au muncit'o pentru avuție; pe urmă i-au tăiat capul pe prag cu toporul. Spun cum să fie găsit la dinsa 19.000 de galbeni“.

Asemenea spune Ioan Neculce:

„Êar în al doile an a domniei lui Cantemir Vodă coborîtu-s'a craiul leșesc, Sobieschi, cu toată puterea sa, și cu toți Hatmanii țerei leșesci, și cu toată recîpospolita¹⁾, și cu multe podgeazuri²⁾ în toate părțile, în toată țeara Moldovei pre la Ocnă pre la Birlad, pre la Bujoreni, de n'au rămas un loc neprădat și nestrîcat. Tăiat'au atunce Leșii și cu Căzaccii pre Doamna Rocsanda, fata lui Vasile Vodă, la cetate la Neamț, și pe Andreișoe, și pre Enachi Gramaticul, fiind Camaraș³⁾ la Ocnă, și pre alți mulți; că se făcuse tîlharî, nu numai de la oastea leșească, ce și din munții unguresci ieșiau tîlharî de jăcuiau mănăstirile, și alți tîlharî despre Bugeac; încotro căutai, tot tîlharî erau în toate părțile.

Atunce mulți boieri și giupănese sărace 'și-au lăsat casele, și au fugit în țeara muntenească de reul tălhăritului. Atunce craiul Sobieschi s'a coborît în gios pin tîrg pin Iași, și a mers în gios pe Prut, până la Pagul, și de la Pagul n'a putut merge mai înainte, și s'a întors înapoi, că i-au ieșit Turcimea și cu Tătărima înainte, și s'a întors încungiurat de Tătari. Carele cum ieșă din obuzul⁴⁾ leșesc, cum îl și luau Tătarii de grumaz. Și s'au întors iară pin Iași înapoi; și eră și Petriceico Vodă cu dînsul; și au lovit pe la Tîrgul-Frumos, și n'a agiuns cailor obuzului leșesc apă heleșteul cel mare de la Prigoreni; și au luat Siretul în sus, și au lovit pe la Cernăuți la Sniatin în țeara lui. Eară Cantemir Vodă l-a gonit pe craiul cu Tătarii până la Hărmanesci, pe Siret⁵⁾.

De aice vedem, că lui Sobieschi nu i-a succes să cucerească Moldova. Asta eră pe la 1686 starea politică între Poloni și Români.

Isvorul poetului îl aflăm la Constantin Negruți; acesta a scris noveleta intitulată: „Sobieschi și Românii“. O reproducem noveleta aice în întregitatea ei, ca să cunoaștem pe de-o parte conținutul ei și să vedem pe de altă parte relațiunea poetului Alecsandri cu isvorul său, la al cărui fine se află următoarea notă scrisă de C. Negruți: „Fragmentul acesta a servit dlui V. Alecsandri pentru a compune o dramă istorică, ce fu jucată în iarna trecută cu un mare succes pe scena noastră“.

Nota aceasta o aflăm în scrierile lui C. Negruți, tipărite la Iași în anul 1857, așa încât suntem în drept a presupune, că drama „Cetatea Neamțului“ s'a jucat în iarna anului 1856 sau 1857.

Noveleta „Sobieschi și Românii“ pre care o numește autorul ei „un fragment“ sună:

SOBIESCHI și ROMÂNII.

1684.

Pe drumul ce duce către cetatea Neamțu, pe la sfîrșitul lui Septemvrie 1686 se vedeă o oaste mergînd. După un trup de lănceri⁶⁾ ce deschideă marșa, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceată de ofițeri călări în fruntea cărora erau trei; unul în floarea vîrstei, posomorit, gînditor, necăjit, și doi mai bătrîni. Tus-trei în haine poloneze. În sfîrșit veneă duiumul⁶⁾ oastei: trăsuri, bagaje, pedestrași, sleahtă poposită. amestecați, în neregulă, cu steagurile strînse, cu capul plecat, cu armele resturnate, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă.

Nu se audeă nici surlă⁷⁾ nici dobă, numai tropotul cailor, și pasul oamenilor ce abia se mișcau, pentru că de dece dila caii n'au ros decât coaja copacilor, și oamenii s'au hrănit numai cu poame.

Și însă această oaste în stare așa ticăloasă e aceea ce a înjosit de atâtea ori trufia semiluneii, iar acei trei fruntași ofițeri sânt Hatmanii Iablonovschi și Potoțchi și cel din mijlocul lor însuși Ion Sobieschi, regele Poloniei?

Și cum să nu fie supărat și necăjit vestitul rege? El, Sobieschi, fala Leșilor, eroul creștinătății, mântuitorul Viennei, să fie nevoit pentru a doua oară a da pas Turcilor, a se retrage dinaintea Tătarilor și a Moldovenilor; a-și privi oastea ticăloșită⁸⁾ de lipsa merindelor,⁹⁾ horopsită¹⁰⁾ de dușmanii cari îl urmează mișelesc fără a îndrăzni să-și deie piept fățiș cu el, și fac pradă tot ce cade, tot ce rămâne pe urmă; a nu întimpină în drumul său decât o fioroasă pustietate!

Cum am ȓis, mergeă încet și gânditor. Hatmanii lângă ȓinsul păziau tăcerea, respectând supărarea sa, de care și ei se împărtășiau.

— Ce castel e acesta? întrebă Sobieschi, când redicând capul zări pe sprinceana dealului înălțându-se trufașă dinaintea lui cetățuia Neamțu. Cu bună seamă vr'un cuib al tălharilor acestor de Moldoveni!

— La vreme de resboi, aici domnii Moldovei obicinuiesc a-și trimite averile lor, respunse Potoțchi.

— Așă! Să mergem dară să-l luăm. Oh! voiă să-mi resbun pre Cantemir care mă înșelă, și mă făcū să pierd atăția viteji.

— Eu aș ȓice să lăsăm cetatea aceasta, ȓise Iablonovschi, și să ni urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt.

— Ba, pre numele patronului meu! nu va ȓice lumea că o cetate s'a arătāt ȓinaintea lui Sobieschi fără a i se cuceri. N'avem tunuri? Vom luă-o dar cu mânilor.

— Numele M. Tale e destul tun, ȓise Potoțchi.

Trufia polonului măgulindu-se de această groasă lingușire, fața i-se însenină la ideea unei isbândi atât de lesnicioase, și îndată dete poruncă să se înșire oastea cătră cetate.

În cetățuie se aflau optspredece plăieși trimiși de ispravnicul de Neamțu pentru străjuire, în lipsa garnizoanei care eră la Fălci pe lângă domnul Cantemir, unde tăbărise armia turcească. Cu câteva ceasuri mai nainte sosise un tânărl plăieș, al cărui cal asudat pășcă înșelat troscotul¹¹⁾ ce cresceă pe lângă ziduri.

— Mai bea o dușcă, băiete, ȓise un bătrân, de care se vedeă că ascultă toți, și ne spune ce ai mai vȃduț la Iași.

— Ce să vedă tată? Blăstămăție! Țirgul îi în jac.¹²⁾ Leșii pradă și desbracă pe bieții oameni.

— Ș'apoi ȳic că's creștinî!

— Creștinî! au prădat bisericele și mănăstirile de odoare. Nu sciți încă? S'au dus să iee pe Sfânta¹³⁾ dela Triisfetitele.

— Doamne feresce! ȳiseră plăieșii făcându-și cruce.

— Așă urmă tînerul; eram acolo când au mers să iee racla Sfintei, dar călugărul simțind a închis poarta, și n'a vrut să deschidă; atunce . . .

— Pui de om călugărul! strigară ascultătorii.

— Atunce craiul lor a poruncit s'aducă tunurile ca să spargă porțile, dar mai ăntăiū a trimis răspuns călugărului, care ședeă în clopotniță, să deschidă, orî face mănăstirea praf și pulbere.

— Auȳit-ați acolo lifta cea păgănă! Și ce a făcut popa?

— El a răspuns că nu se așteptă s'audă așă vorbă dela un împărat, care se ȳice creștin, și că M. S. îi mare și puternic, poate să facă ceea ce ȳice, dacă nu se teme nici de Dumnezeu nici de sfinții lui, dar el nu deschide poarta, ci s'a îngropă sub zidurile bisericei și apoi lumea va judecă între dînsul atît de slab și M. S. atît de tare.

Auȳind aceste, Leahul s'a făcut foc de mănie și dase acum poruncă să împusce, când unul din hatmanii lui i-a ȳis nu știu ce. — Cum îmi spuneau oamenii, i-a ȳis că nu se cade să facă așă lucru, să strice casa Domnului și altele multe. Îndestul că l'a înduplecat să dea pace bisericei.

— Și ce fac acum Leșii la Iași?

— Este o săptămână de când s'au dus, după ce au vȳȳut că nu mai au merinde pentru oști, și au purces pe Bahlui în sus, gîndind c'or găsi de toate; dar acoloă să vedeți. Vodă din lagărul Turcilor cum a auȳit de aceasta a și pornit după dinșii un Mirzac¹⁴⁾ c'o mulțime de Tataři și vr'o cinci steaguri de Moldoveni, iar mai ăntăiū a trimis pe loc pre căpitanul Turculeț c'o strajă de călăreți, care apucănd înainte, a scos toți oamenii de prin sate, a dat pojar¹⁵⁾ fînelui și fînațelor, a ascuns prin gropi grăul și orzul, și dușmanul a găsit tot pustiu în drumul său, în-căt ajungînd la Cotnar nu găsiă să mănânce decăt poamele copacilor; ba ăncă a pus prin bălți și nisce ierburî veninoase de care cum bea crăpă; și vai de capul lor! pereau cu sutele și ei și caii, iar care rȳemăneă pe urmă cădeă în mînilor Moldovenilor care fără mai multă judecată orî îl spăndurau orî îl înȳepau.¹⁶⁾

— Osănda¹⁷⁾ Sfintei Paraschevi! ȳise bătrînul. Dar tu cum le-ai aflat aceste toate?

-- Eu -- scii că m'ați trimis la Iași să ved ce mai este.
 -- După ce s'au dus Leșii, m'am luat cât colea pe urma lor până la Cotnar, unde m'am întâlnit cu căpitanul Turculeț, care mi le-a spus; ș'apoi după ce am vădut că dușmanii și-au luat drumul spre țeara lor, am apucat deadreptul peste codri... Dar oare ce buciună ¹⁸⁾ străjerul?

— Fă-i semn să se coboare de pe zid, și să vie încoace.

Nu trecú mult și plăieșul de strajă viind spuse că o oaste mare se apropie de cetate.

Îndată toți alergară pe ziduri.

— Leșii sânt! strigă tînărul ce venise de curênd și pre care l'am auđit vorbind și-au schimbat drumul, și vin aici. . .

— La porți, flăcăi! ăise bătrânul. Încuieți-le și grămădiți bolovanii pe ziduri. Așezați-vă toți pe la metereze. ¹⁹⁾ Să nu ăică Leahul c'a întrat într'o cetate românească, ca într'o țarină pustie.

— Dar noi sântem numai nouespredece și asta-i o oaste întreagă, observă unul, cum se . . .

— Tac! mucosule! îl curmă bătrânul. Te temi că-i perî? Mare pagubă! Un mișel mai puțin.

Vênătorul astfel înfruntat, se trase rușinat și se suî pe ziduri.

În vremea aceasta oastea se apropiase. Regele trimise un ofițer ca să vorbească cu cei din cetate.

Solul venî la poartă. Bătrânul îl sălută de pe zid.

— Bine ai venit domnule, ce poftesci de la noi?

— Măria Sa Regele Poloniei, mare duce de Lituania ș. c. l. (urmează titlurile) vë face cunoscut ca să vë închinați și să-i cuceriți cetatea împreună cu toate averile și merindele; atunci garnizoana va fi slobodă ²⁰⁾ a ieși cu arme și bagaje fără a-i se face nimică, iar cutezând' a se împotrivi, cetatea se va cotropi, și garnizoana se va trece sub ascuțișul săbiei.

— Du respuns M. Sale, ăise bătrânul, că laude și îngroziri de aste am mai auđit noi, și tot nu ne-am spăriat. Mai bine M. S. și-ar căută de drum și ar da pace unor oameni, carî nu i-au făcut nimică. Cetatea n'avem gând să i-o dăm cu una cu doue, măcar că nu sânt în ea nici averi nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din pușce, pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri fără să se mai ostenească să vie înăuntru.

— Plecați-vă, ăise trimisul și nu vë puneți capul în primedie.

— Nu purtă grijă de capul nostru, domnule. Gândiți mai bine la al vostru.

— Încă o dată vă întreb, vă închinați ori ba?

— Ba.

— Parlamentarul se duse.

Asaltul ²¹⁾ începú. Tunurile așezate pe scaune de lemn băteau necontent cetatea. Plăieșii răspundeau cu gloanțe, cari nu făceau greș. Fieșecare împușcătură oborea câte unul din vrăjmași și mai ales din ofițeri asupra cărora erau țintite flintele ²²⁾ lor. Leșii periau fără a face spor.

În ziua dintăiú doi vânători periră. A doua zi și a treia zi mai cădură cinci și se răniră doi. A patra zi cădú împușcat însuși comandantul artileriei leșesci, dar mai periră trei din Moldoveni. Numărul bravilor scădea pe toată ziua Seara adunându-se pe lângă foc, vedură că au sfârșit și munițiile și merindele.

— Ce este de făcut? tată, întrebă ténérul vânător pe bătrânul, care rănit la un picior sta întins pe o laiță.

— Câți au perit d'ai noștri?

— Dece.

— Și nu mai avem nici praf nici merinde?

-- Nu.

— Dacă'i așa, apoi mâne demineata urcă-te pe poartă și leagă în vârful săneții ²³⁾ un ștergar alb; spune că închinăm cetatea cu tocmeala, să ne lase slobođi să ieșim și să ne ducem unde vom voi.

Așa se urmă. Leșii primiră toate condițiile cerute. Oastea se înșiră în doué rânduri, lăsând prin mijlocul ei loc ca să treacă garnizoana, și poarta se deschise.

Atunci în loc de o strajă numéroasă, se vedură ieșind șase oameni, dintre cari trei duceau pe umerele lor pe alți trei ce erau răniți.

— Ce este aceasta? strigă Sobieschi repeđindu-se călare înaintea lor. Ce sunteți voi?

— Străjerii din cetate, respunse bătrânul rănit din spatele fiului său.

— Cum! atăția sunteți?

— Dece din noi au perit din mila M. Tale.

— Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a-mi omori atăția viteji? ăse regele. O, asta nu se va trece așa! urmă turbat de mânie; trebuie o pildă pentru cei asemenea voue, și pilda va fi groaznică și vrednică de faptă. Nu meritați a muri de sabie, ci de ștreang. — Spânzurați-i!

Pe loc ostașii încunjurară pre plăieși, cari depuind jos răniții, își făcură semnul crucii și rezimându-se pe sănețe, se

uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru moartea lor. Ofițerii priveau cu înduioșare această scenă.

— Fie-mi iertat, Sire, Țise atunci Iablonovschi apropiindu-se cu respect de regele, care ședea posomorit și mânios, a arătat M. Tale, că acești viteji n'au făcut de cât datoria lor, datorie patriotică și vrednică de toată lauda, și că au avut norocirea a câștiga făgăduința marelui Sobieschi că vor fi slobozi și nesupărați.

— Îți mulțămesc, vrednice al meu tovarăș²⁴⁾ de arme, Țise Sobieschi, ca deșteptat din somn, îți mulțămesc că m'ai oprit de a face o faptă defăimată²⁵⁾. Ai cuvânt; oamenii aceștia s'au purtat vitejesc. Să li se dea fie căruia câte cincideci de zioți.²⁶⁾ Apoi înturnându-se către Români: „Voinicilor, Țise, sunteți slobozi; mergeți în pace, și spuneți copiilor și fraților voștri, c'ați avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia“.

Îndată se făcu loc Moldovenilor, cari luându-și răniții se îndreptară către munți, în vreme ce oastea se coborîa încet la vale; iar cetatea cu porțile deschise purtând pe zidurile sale urmele boambelor dușmănesci, remase singură pe culmea înverdită ca un mare schelet de uriaș.“

Dar și Alecsandri ni arată izvorul său, făcând și el la „Cetatea Neamului“ o notă, în care Țice: „Subiectul (sujetul) acestei drame e tras din novela istorică (Sobieschi și Români) a dlui C. Negruți“.

Să cercăm acum a căuta relațiunea lui Alecsandri cu izvorul său. Persoanele din dramă sunt tot acelea ca și în izvorul poetului; bătrânul din novelă a primit dela Alecsandri numele de „Șoiman“; ténérul plăieș sosit din lași primește în dramă numele de „Farcaș“; asemenea-i botează Alecsandri pre trei plăieși cu numele de Galu, Ghețu și Mircea și se ține cam strict de sujetul luat dela C. Negruți, numai că-și mai formează pentru drama sa istorică, figura unui erou, carele este-o fată cu numele „Tudora“.

Poetul îl mai face pe Farcaș, să aducă în cetate iarbă de puscă și glonțuri leșesci, cu cari Românii mai doboară la pământ o mulțime de Leși (=Poloni). Sfirșindu-se munițiunea și neavând Românii „praf și plumbi nici de-o încărcătură“ îl primesc cu onoare pre parlamentariul sosit, care vine aice de-abiă în ziua a cincia spre seară și nu ca la Negruți în ziua întâia. Negruți nu'l numesc pre parlamentariul cu nume, poetul dramei îl face chiar pre hatmanul Iablonovschi parlamentariu.

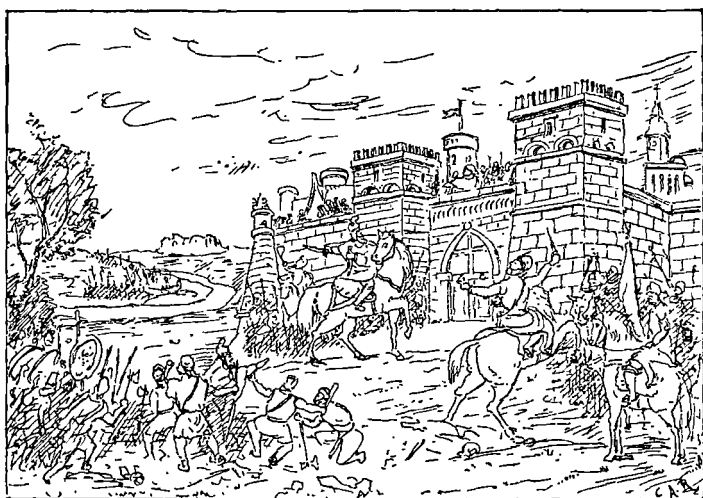
Vorbele vânătorului rușinat lipsesc din dramă, deoarece ar fi o pată pentru vitejii plăieși; figura ca atare a vânătorului (=străjeriului) a păstrat-o însă și poetul dramei.

Formarea materiei în dramă se vede că a trebuit să fie mai largă, decât aceea din noveletă; sujetul acesta l-a interesat așa de

mult pe Alecsandri, încât el îl întrebuințează și scrie astfel: prima sa dramă istorică, în care glorifică, deși deocamdată în prosă, vitejia Românilor și arată vederat ce fapte mărețe poate sevărși o mână de oameni conduși de patriotism adevărat, care este cel mai „sfânt, sublim, ceresc amor“.

Timpu și locul acțiunii. Timpul numit de cronicari este luna lui Septemvrie din anul 1686, iar Negruți înseamnă, se vede că din greșeală, anul 1684. Alecsandri numind anul 1686 ține cont de adevărul istoric.

Locul este cetatea Neamțului²⁷⁾ și împrejurimea ei. Reproducem aici și icoanele cetății Neamțului, cari ni s'au pus cu

Neamțu, 1484.

multă bună voință la dispoziție din partea Domniei Sale dlui consilier guvernial Romstorfer, care a publicat împreună cu reposatul profesor I. Fleischer studiul: „Schloss Neamțu und einige Klosteranlagen in seiner Umgebung. Czernowitz, 1899“.

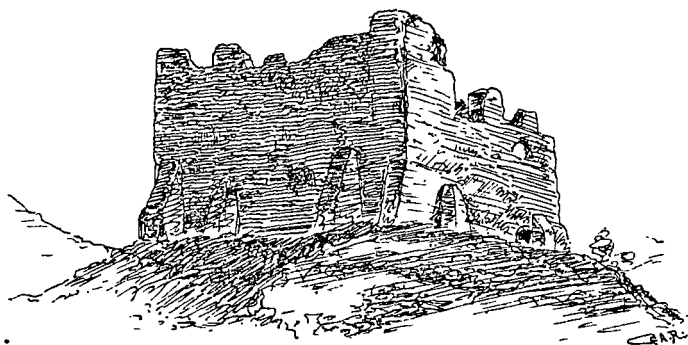
Cu privire la acțiune, descrie poetul sceneria precum urmează:

ACTUL I. Malurile părului Neamțu cu o punte peste el; în fund se ved munții Carpaților și-o cărare ce șerpuesce pe coastele dealurilor; în stânga se vede casa lui Șoiman.

ACTUL II. Interiorul cetății Neamțului: poarta de intrare închisă; în fund se vede pe un turn un plăieș, care străjuesce; dela poartă până la turn are zidul cetății metereze; de-alungul

zidului este o galerie de lemn, pe care stau de pază câțiva Români înarmați; în stânga pe al doilea plan, se află o capelă cu ferești gotice, care este luminată. Pe galerie se mai văd grămezi de holovanii.

ACTUL III. Tabăra Polonilor (lângă cetate) cu cortul lui Sobieschi în mijloc; o mulțime de puscă așezate în snop. Focuri multe.

Neamtu [L'illustration, Album Moldo-Valaque]

1848.

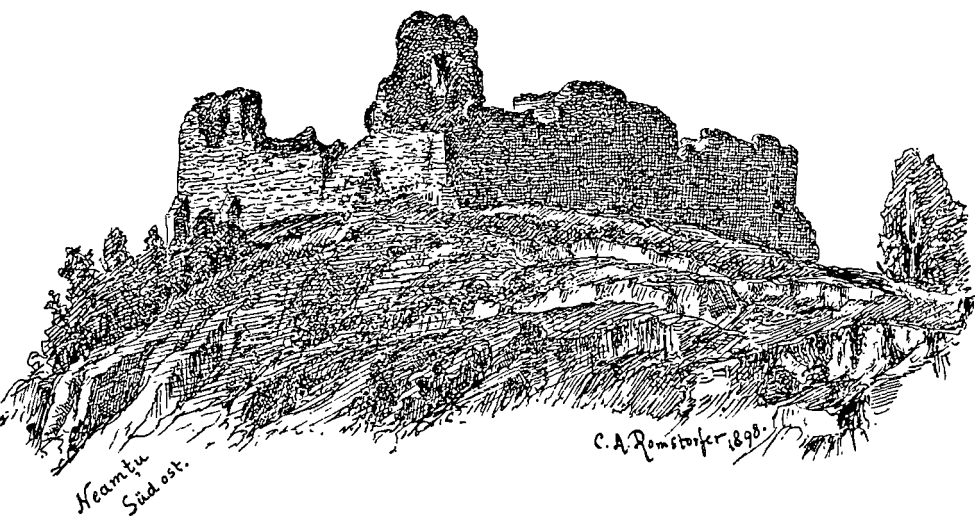
Nord - West.

Încheiere „Cetatea Neamțului“ a fost primită de public cu entusiasm foarte mare și astfel vedem că poetul și-a ajuns scopul, preamărind eroismul, care se arată în lupta pentru patrie și lege. Piesa aceasta s'a publicat întâia oară în „Salba literară“ de V. Alecsandri la 1857 (Iași, tip. Berman) și în același an 1857 a apărut ca a doua ediție separat, dovadă că fusese bine primită. Limba este aleasă și cu toată prosa adese așa de poetică, încât ne răpesc în sborul ei și ne face să cetim drama aceasta cu multă plăcere de repetite ori. Lipsa mai multor monologuri nu o prea simțim în drama aceasta; ne bucurăm din contra de cântecele intercalate, a căror scop înalt este de-a entusiasma publicul și de-a cresce totodată simțul lui de patriotism adevărat. Ceea ce-a făcut Theodor Körner cu tragedia „Zriny“ pentru poporul german, a făcut Alecsandri cu „Cetatea Neamțului“ pentru Români!

N. Petrașcu, biograful lui Vasile Alecsandri, Țice :

„Cu toate acestea nimic nu lăsece ideile mai mult, decât puterea ademenitoare a artei. **Dramele istorice** ale lui Alecsandri ar fi putut fi lecții strălucite de istorie și de reînviere națională. Ele ar fi fost în mai mare parte ceea ce făcuse poetul cu baladele și legendele lui de odinioară. Dar din punctul de vedere al artei,

dramele sale sînt mai mult o serie de tablouri istorice, decît nise drama adevărate. În cele cu subiect (sujet) propriu Țis naȥional, ca Cetatea Neamȥului, Despot Vodă, se dau exemple de virtuȥile și eroismul Romănilor, cele romane, ca Făntăna Blanduziei, Ovidiu, au de scop a ni arăta o epocă însemnată a strămoșilor noștri și mai ales originea ilustră a Romănilor.

Poesia lirică, comedia, pastelurile trecuseră toate prin condeiul poetului. Omul cît trăiesce e ursit să creadă că a făcut puțin, mai ales cînd se simte încă în putere. Drama în versuri, adevă culmea artei îi îmboldia amorul propriu ; eră un vis nobil de a scrie în genul clasic prin excelență. Căte însă nu-i lipsiau pentru realizarea lui ? !

Mai înainte limba de societate, din pricina vorbirii în idiome străine ; stilul elegant, subiectele (sujeturile). În limba ușoară a poesiei lirice, cîntî impresii trecătoare, cîntî amorul, unde nu e prea multă trebuință de filosofie ; în drama în stihuri stecori înțelepciune, experiență de viață, forme sociale, cari toate erau încă crude la noi.

Cetatea Neamȥului fu prima sa încercare de dramă istorică în prosă. Episodul e împrumutat dela C. Negruȥi. E actul de eroism al celor 18 plăieși, ce apărară „Cetatea Neamȥului“ etc. etc.“

Acestea le spune Petrașcu despre „Cetatea Neamȥului“.

Mai adaogem, că drama aceasta este precum o numesce și poetul o dramă istorică; pe lângă drama istorică, pre care o putem numi și politică aflăm însă în piesa din vorbă intercalată și-o dramă de amor. Eroul ambelor este „Tudora“. Dramele se pot însă împărți și-n drame de conținut vesel și drame de conținut serios. De cele din urmă se ține și drama din vorbă, care o putem numi și „dramă eroică“! În drama istorică (=politică=eroică) stă în fruntea acțiunii de regulă eroul dramei, sau el înfrîuresce cel puțin în mod eminent asupra acțiunii întregi. Tudora este eroul dramei noastre și-i sprijinită în acțiunea ei eroică de Farcaș și de Șoiman.

Alecsandri a ținut cont și de conflictul dramatic²⁸); eroul dramei, Tudora, intră în tabăra Leșilor și-l lovesce 'n urmă cu un cuțit pre Potoțchi, crezând că el este însuși regele Sobieschi! Soldații o prind și o duc înaintea lui Sobieschi; cunoscând greșala, se repede Tudora de nou asupra lui Sobieschi, ca să-și împlinească fapta eroică, soldații o țin însă în loc. Intriga²⁹) aceasta a contribuit mult la rădicarea frumosului dramei și ne face să privim cu mirare și mândrie figura măreață a eroului, care este pe lângă toate „o copilă“!

Cităm în fine următoarele cuvinte ale lui Varnav Liteanu, (vezi: Convorbiri literare. Anul IX. pag. 393): „În drama Cetatea Neamțului lucrată după o idee a lui Constantin Negruți, el cată a redeșteptă spiritul național, amintind suvenirile istoriei noastre, precum în altă parte el biciuesce vițiurile și pericolele societății actuale. În tot ce scrie, el nu se ocupă decât de lucruri naționale, încercând de-a ne interesa cu critica epocii noastre și descrierea timpurilor trecute. **Nime nu e mai adevărat Român decât Alecsandri**“.

Dacă din punct de vedere al artei nu poate fi numită „Cetatea Neamțului“ o dramă de tot bună, escelentă, totuși își împlinește ea pe deplin scopul: ne entusiasmează!

Încheiăm cu

CETATEA NEAMȚULUI.

poesie de

N. SCHELETTI.

I.

Văduț-ai sus pe munte
Castelul mult vestit,
Cum nălță a sa frunte
În ceriul azurit.

II.

Și cum se uită 'n vale
De trist, de gânditor?...
Se uită plin de jale
La țeară, la popor.

III.

Când noaptea însă vine,
Castelul stă în foc
Și sute de lumine
Pe-a sale ziduri joc.

IV.

Fantome înarmate
Mulțime se adun,
Tăcute, întristate
În arme greu resun,

V.

Privesc cu întristare
La țeară, la popor
Vărs lacrimi amare
Când văd robia lor.

CETATEA NEAMȚULUI.

P E R S O A N E :

Sobieschi, regele Poloniei.

Iablonovschi, hatmanul armatei polone.

Potoțchi, aghiotantul lui Sobieschi.

Șoiman, căpitan bătrân de cetate.

Tudora, fiica lui.

Farcaș, tânăr ostaș român.

Galu,	}	plăieși.
Ghețu.		
Mircea,		

Un străjer român.

O sentinelă polonă.

Un Român bătrân.

O Româncă.

Un copilandru.

Un soldat polon.

Trei plăieși.

Români, românce, statul major polon, aghiotanți,
armata polonă.

CETATEA NEAMȚULUI

sau

SOBIESCHI ȘI PLĂIEȘII ROMÂNI

Dramă istorică în 3 acte.

Scenele se petrec la cetatea Neamțului, în anul 1686.

ACTUL I.

Teatrul reprezintă malurile parului Neamț, cu o punte peste el; dealuri în fund, cu o cărare ce șerpuesce pe coastele lor, și în stânga casa lui Șoiman.

Conținutul actului I.

Pe timpul unei serbări religioasă-naționale la biserica cetății Neamțului, se ivesc în valea Neamțului Sobieschi cu armata sa. Românii trag clopotul de alarmă și comandantul cetății »Șoiman« îi încredințează ceata Românilor adunați în grabă și înarmați cu coase, topoare, sinețe și pari, viteazului Farcaș spre conducere. Ceata, în al cărei mijloc se află și femei și copile înarmate, pornesc în contra Leșilor, este însă în curând respinsă. Tudora numai, logodnica lui Farcaș, scapa în cetate, aducând cu sine un steag leșesc dobândit de Farcaș dela un capitan leșesc. Polonii îi prind pre Români, (bărbați, femei și copii) și-i leaga 'n lanțuri, ca pe nisce făcători de rele. Sobieschi se hotărăse să darimă cetatea, ca: »sa nu rămâie peatră pe peatră«. Soldații poloni îl aduc prins și pre Farcaș, care se eliberează însă din mâna dușmanilor prin luptă eroică.

SCENA I.

Galu, Ghețu, Mircea, (în fața scenei), Români și Românce
(învîrtesc o hora pe malul parului).

Galu. — Mândră ți ni-a dat Dumnezeu de serbarea icoanei lui Ștefan Vodă!

Ghețu. — Mândră, fărtate, și strălucită ca numele Marelui Voevod ce-a apărât țara noastră, 40 de ani în șir, cu brațul său cel neînvins!

Galu. — Astăzi are să s'adune tot poporul de prin munți și de prin văi, ca să mergem sus la cetatea Neamțului spre închinare dinaintea icoanei sfântului Stefan, după datina strămoșască.

Mircea. — (mai în fund privind spre dealuri) Eată-i cum vin din toate părțile, cârduri, cârduri. Pare că se cobor turme de oi de pe coastele Ceahlăului.

Ghețu. — Însă nu-l zăresc pe moș Șoiman, căpitanul cetății. . . De ce oare a întârziat în casa lui? (arată casa din stâng).

Galu. — Veți că ați o să fie cununia fetei lui, Tudora, cu Farcaș aprodul, și s'o fi gătind de nuntă.

Ghețu. — Da s'a întors Farcaș de la Iași?

Galu. — Ba 'ncă nu. . . S'asteaptă să cadă pe nică pe ceas.

Ghețu. — Numai de i-ar fi dat voie Cantimir Vodă.

Galu. — N'ai grijă despre asta, căci Farcaș îi frate de cruce cu căpitanul Turculeț, și căpitanul Turculeț îi mâna dreaptă a lui Cantimir Vodă.

Mircea. — Eacă și moș Șoiman cu Tudora.

SCENA II.

Cei de'nainte, Șoiman, Tudora (ieșind din casa).

Șoiman. — Vin', Tudoro, și-ți șterge ochii, fata mea, că Farcaș, logodnicul tău, trebuie să sosească ați negreșit.

Tudora. — (trista) Să te-audă Dumnezeu, tată; dar. . .

Șoiman. — Ce? te 'ndoiescî poate de cuvântul lui Farcaș?... cel mai vrednic și mai voinic aprod¹⁾ al lui Cantimir Vodă?

Tudora. — Ba nu, tată. . . Sciu că el mă iubesc și că, de-a trebui să treacă chiar prin foc, el a trece ș'a veni; însă o presimțire dureroasă-mi muncesce sufletul de astă noapte!

Șoiman. — (îngrijit) Ce presimțire? . . . Poate c'ai visat ceva?

Tudora. — O! dar; ce vis îngrozitor! . . . Parcă năvălise peste biata țeară un potop²⁾ de sânge! . . . Farcaș se luptă pîntre valuri, și valurile tot cresceau împrejurul lui, pîn' ce-au atins zidurile cetății de pe deal.

Șoiman. — Ferească Dumnezeu sfântul! . . . Destule nenorociri au căzut pe biata Moldovă: locuste, ³⁾ secete, năvăliri de Tătari, de Turci, de Unguri, de Leși! . . . vrajbe ⁴⁾ între frați, neunire, împărechieri ⁵⁾! . . . toate relele ce pot aduce stingere unui neam întreg! . . . Ferească cel de sus, să nu-ți fie vorba într'un ceas rău, fata mea, că mi se oțelesce ⁶⁾ inima când gîndesc la câte-au pătimit bieții locuitori! Dar ce stăm noi de vorbim d'astea, când ați o să fie cununia ta? . . . Veți. . . flăcăii și fetele s'au adunat la horă și joc voios, că doar' suntem în vreme de pace..

Eacă și tovarășii mei de cetate : Galu, Ghețu și Mircea, cari s'au coborît din deal pentru ca să te privească în haine de mireasă. Nu-i așa, fraților?

Galu. — Așa, moș Șoimane. . . Să trăiești, Tudoro și să fii fericită după cum dorim și după cum dorești !

Tudora. — Mulțămim d-voastre . . . Să ni fie traiul bun la toți Românii !

Șoiman. — Amin ! (cătra plăieși) De mult v'ați coborît din cetate ?

Galu. — De cu resăritul soarelui.

Șoiman. — Și câți oameni au ramas de pază înlăuntru ?

Galu. — Noue plăieși, tot unul și unul.

Șoiman. — Prea bine ; noue plăieși români plătesc cât nouăzeci de voinici. (cătra Români) Copii ! . . . gătiți-vă să mergem în cetate ca să ne 'nchinăm icoanei sfântului Stefan.

Românii. — Hai să mergem, hai să mergem !

Șoiman. — Și dac' a sosit Farcaș, pe când ne-om întoarce de la cetate, om face nunta Tudorii.

Românii. — Noroc bun, noroc bun, hai la cetate !

Șoiman. — Tăcere . . . Datina strămoșească este, ca cea mai frumoasă fată din munți să cânte în ziua asta cântecul lui Stefan Vodă . . . Cine vreți voi ca să cânte ?

Românii. — Tudora să cânte, Tudora.

Șoiman. — Auți, fata mea ? . . . Cică tu ești cea mai frumoasă dintre toate . . . Cântă dar.

Tudora. — Bucuros tată.

Cântecul lui Stefan Vodă.

Stefan, Stefan Domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare !
Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare,
Ca un zid de apărare.

Brațul seu fară 'ncetare
Bate oardele tatare,
Bate cetele maghiare.
Bate Leși din fuga mare,
Bate Turci pe smei calare
Și-i scutesce de 'ngropare !

Lumea 'ntreaga stă 'n mirare !
Țeara-i mică, țeara-i tare,
Și dușmanul spor nu are !
Lumea 'ntreaga sta 'n mirare !
Caci precum în ceriu un soare,
Unu-i Stefan Domn cel Mare !

Românii. — (cu entusiasm) Ura !

(Se văd alergând pe dealuri câțiva Români spriați, cari striga): Săriți!.. ajutor!.. dușmanii!...

Românii. — (mergând spre fund) Ce este ? Ce să fie ?

Șoiman. — Ce larmă s'aude ?

(Farcaș se arata pe deal, urmărit de un soldat polon. Luptă între amândoi. Polonul cade ucis. Musică la orchestră).

Tudora. — Eacă Farcaș, Farcaș !

Românii. — Farcaș aprodul !

Șoiman. — Farcaș în luptă cu un Leah ! (striga) Nu te da Farcaș, băiete, că venim și noi. (cătra Români) Pe Leah, copii !

Românii. — (voind să alerge spre deal) Pe Leah!.. pe Leah!..

Șoiman. — Ba nu ; stați locului.. N'are Farcaș nevoie de ajutor împotriva unui singur dușman.

Tudora. — Tată, tată!.. Poate să mi-l omoare!...

Șoiman. — Tacă copilă, că nu scii ce spui... Românul are șapte suflete n'întrinsul!.. Eacă Leahul slăbește.. Farcaș îl strânge de-aproape.. Leahul cade.. Ura ! să trăiescă Farcaș !

Românii. — Ura ! Farcaș !

(După ce cade Polonul, Farcaș alearga pe deal, se coboară, trece puntea și vine în scenă).

SCENA III.

Cei de'nainte, Farcaș.

Farcaș. — La arme, fraților!.. la coase!.. la topoare, c'a intrat sabie 'n țeară !

Românii. — Leșii ?

Farcaș. — Leșii cu craiul lor Sobieschi !

Șoiman. — Sermana țeară !

Farcaș. — Sobieschi a venit cu toată puterea sa și cu toți hatmanii ⁷⁾ țerii leșesci, încât a pustiit locurile pe unde-a trecut.. Toți locuitorii și-au părăsit casele, de-au pribegit ⁸⁾ prin fundul codrilor, căci n'a ramas colț de pământ neprădat și nestricat de dușmani!... Ba 'nc'au tăiet pe Doamna Rucsanda, fiica lui Vasile Vodă, și s'au cercat să iee pe sfânta Paraschiva ⁹⁾ din biserica Trei-Erarhilor.

Șoiman. — Ce neleguire!... Ș'au luat-o ?

Farcaș. — Ba nu ; căci călugării au închis porțile, și de sus, de pe turn au chiebat blăstemul ceriului asupra dușmanilor!.. Atunci, hatmanul cel mare, Iablonovschi, a poroncit oamenilor săi să se retragă.

Șoiman. — Pui de Românî, călugării.

Farcaș. — Leșii s'au retras din Iași; dar au luat în robie pe mitropolitul, ș'acum vin spre munți . . . La arme cu toții, fraților, că ne-ajunge potopul!

Tudora. — (în parte) Visul meu se împlinesce!

Șoiman. — Pe unde-ai lăsat dușmanii?

Farcaș. — Aproape de-aici! . . . (mergând mai în fund și aretând în dreapta) Privești colo norul cel de colb, care se 'nalță pân' la ceriș? . . . Leșii, fraților, Leșii!

Șoiman. — La clopot, copii! . . . Trageți clopotul de larmă, ca să s'adune Românii de prin toate unghiurile munților.

(Cățiva Românî ies alergând prin stânga și strigând: La clopot! La clopot!)

Șoiman. Și voi, cu toții, bărbați, femei, copii, pe-apărare!... Înarmați-vă cu ce-ți găsi, și dați de moarte, ca să nu dică lifta¹⁰⁾ c'a intrat în țara noastră ca 'ntr'un sat fără câni.

Se aude în culise clopotul de dandana, și se văd viind prin munți mulțime de Românî înarmați.

Românii. — La arme! . . . la arme! . . .

(Ies, alergând între culise, și se întorc îndată înarmați cu coase, topoare, sinețe și pari).

Farcaș. — Să mi-i dai mie, moș Șoimane, ca să-i duc eu la luptă.

Șoiman. — Tu să mi-i duci, Farcaș, că eu merg să apăr cetatea.

Tudora. — (apucând pe Farcaș de braț) Farcaș, eu vin cu tine!

Farcaș. — (cu dragoste) Vin', Tudoro, draga mea! . . . și de-a fi să murim, om perî 'mpreună tot de-o lovitură!

Românii. — Pe Leși, Românî! . . . Orî ei, orî noi!

Farcaș. — Veniți cu mine, fraților, și să nu cruțați păgânul,¹¹⁾ că el nu v'a cruță. . . Eată'i că se văd!

Românii. — (redicând armele în sus) Pe moarte, pe moarte!

Farcaș. — Pe moarte! Mai bine să murim, decât să robim!
(Pleacă înainte în dreapta fiind pe Tudora de mână. Românii îl urmează cu entuziasm).

SCENA IV.

Șoiman, Galu, Ghețu, Mircea.

Șoiman. — Galu, Ghețu, Mirce, stați pe loc . . . Unde vă duceți?

Galu. — La luptă!

Șoiman. — Nu-i treaba noastră s'alergăm înaintea dușmanului. Datoria noastră-i, s'apărăm cetatea Neamțului, care ni-a încredințat-o Cantimir Vodă.¹²⁾ Hai la cetate!

Gal. — Cum să ne 'nchidem între ziduri, când frații noștri înfruntă moartea la lumina soarelui! . . . Șoimane, rău cuvânt ai rostit! . . .

Șoiman. — Tac! Galule, că tu, deși ai cărunțit, tot îți sburdă¹³⁾ inima mai pe sus decât mîntea . . . Luptă vrei tu? . . . Luptă-i avé în apărarea cetății! . . . Moarte vrei tu? . . . Moarte om găsi cu toții; căci mai bucuros ne-om îngropă sub risipurile cetății, decât s'o închinăm dușmanului.

Mircea. — Ean ascultați, ce svoană¹⁴⁾ s'aude?

(Se aude în depărtare un sgomot de voci și împușcături).

Șoiman. — Negreșit Românii s'au întâlnit cu Leșii și acum s'au încheștat la luptă! (redicând mîinile către cerin) Doamne Dumnezeu! părinților noștri! . . . fie-ți milă de femeile și de copiii noștri! . . . Întinde mîna ta și umbresce aceste locuri nenorocite. . .

Mircea. — (de pe punte) Șoimane, Șoimane! . . . norul se tot apropie! . . . Mi-i teamă pentru ai noștri!

Șoiman. — Facă-se 'n voia Domnului!

Gal. — (pe punte privind în dreapta) Șoimane, Românii noștri sînt puși în risipă! . . .¹⁵⁾ Leșii îi alungă și-iucid! . . . Hai într'ajutoriu, să perim și noi cu dinșii!

Șoiman. — Ce ajutoriu o să li dăm noi, patru oameni împotriva unei oștiri întregi? . . . Hai mai bine la cetate ca s'o apărăm pîn' la cel de pe urmă om! (se îndreaptă spre punte).

Mircea. — Stați, că zăresc o fată alergînd încoace.

Toți. — Unde-i? . . . care-i?

SCENA V.

Cei de'nainte, Tudora (vine alergînd cu perul despletit, ținînd în mîna dreapta o pala și în mîna stînga un steag polon).

Șoiman — (zarînd-o) Tudora (o stringe 'n brațe)

Tudora. — (eșaltată) Tată, tată! . . . sîntem pierduți!

Toți. — Pierduți!

Tudora. — Românii noștri s'au lovit cu toată oastea lui Sobieschi, și, după o luptă crîncenă, au fost biruiți.

Toți. (cu desperare) Românii biruiți!

Tudora. — Cei mai mulți din ei au perit strigînd: Să trăiască Moldova! . . . Farcăș s'a luptat și se luptă încă ca un smeu! . . . Pe unde trece el, cad Leșii ca snopurile de grâu sub

secere . . . L-am vădut cu ochii mei făcând minuni de vitejie, smuncind steagul ista din mâinile unui căpitan leah, pe care l-a ucis . . . el mi l-a dat ca să 'l duc sus în cetate, pentru ca să nu cadă iar în mâinile dușmanului.

Șoiman. — Ați aușit? . . . Frații noștri sânt în risipire! . . . Nu ne rămâne decât s'alergăm la cetate. . . Tudoro vin' cu noi.

Tudora. — Ba nu, tată. . . Ține steagul, că eu mă 'ntorc ca să găsesc pe Farcaș.

Șoiman. — Nu te 'ngriji tu de el, că-i voinic de frunte, și el iese chiar din gura lupului. . . Vin' cu noi, fata mea că ni-i fi de-ajutoriu în cetate . . . Tu ni-i închide ochii, dac' a vre Domnul ca să murim.

(Mare sgomot în dreapta; racnete, vaiete, impușcături zinghete de arme).

Tudora. — Eată-i! eată-i că vin! . . Eată armia leșască!

Șoiman. — Să nu pierdem vreme. . . Hai, pân' a nu căde de vii în mâinile păgânului.

(Toți pleacă spre fund, trec puntea și intră în culisele din stânga).

SCENA VI.

Românul bătrân, Româncă, copilandrul.

(Cățiva Români, femei și copii intră alergând spre scena; soldații poloni îi alungă; lupta între ei. — Muzică la orchestra. — Un soldat polon prinde din fuga pe un bătrân și voiesce sa-l înjunghie).

Românul bătrân. — Omoară-mă, păgâne, că m'am săturat de-a vedé nenorocirile Moldovei!

Copilandrul. — (aruncându-se între bătrân și soldatul polon). Ticălo-sule! . . vrei să omori pe un bătrân cu părul alb?

(Soldatul polon lasa pe bătrân și apucă pe copil, îl trântesce la pamânt, și voiesce să-l ucidă).

Româncă. — (înțeleștându-se de brațul soldatului) Nu da, păgânule, că-i copilul meu! . . Ucide-mă pe mine; na, lovesce! (își arata sinul) Lovesce sinul care l-a hrănit, dar' lasă copilul!

(Ceilalți soldați se reped și prind robii pe Români).

(Se aud trâmbițele armatei în dreapta. Armata începe a defilă în sunetul muzicii și se așează în rând; după diusa intra Românii robiți și înjugați la tunuri).

SCENA VII.

Sobieschi, Iablonschi, Potoțchi, aghiotanți, statul major.

Potoțchi. — (intrând mai nainte și anunțând) Maiestatea Sa craiul Sobieschi! . . (atra armata) La front! . . . Sus armele.

(Muzica cântă o faufara de onoare. Steagurile se pleaca dinaintea lui Sobieschi. Soldații presnta armele).

Sobieschi. — (se închină la steaguri) Ostași! . . . sunt mulțămît cu voi!! . . . V'ați purtat cu vrednicie la luptă! . . . Unde sunt robii?

Potoțchi. — (arătând Românii) Eată-i, Maiestatea Voastră!

Sobieschi. — Să-i lege ca să-i ducă în Polonia, și care din ei a cercă să fugă, să-l împusce!

(Potoțchi se închină și merge spre ofițerii din fund ca să li comunice poroncile regelui).

Iablonovschi. — Fie-mi iertat, Maiestatea Voastră, a vă observă că acești oameni s'au purtat vitejesce și că nu merită așa asprime . . .

Sobieschi. — (fără a-l ascultă se primblă posomorît pe scena) Neam obraznic și sumeț! . . . Nisce țărani fără arme să 'ndrăznească a se măsura cu oastea mea și a-mi ucide o mulțime de viteji de-ai mei! . . . Să 'ndrăznească o țară mică ca aceasta a se împotrivi mie, craiului Sobieschi! mântuitoriul Vienii! învingătoriul Sultanelui Mohamed IV! . . . Foc și sânge am să las în urmă-mi pentru ca să pomenească vecinic de mine! (tare) Iablonovschi.

Iablonovschi. — (apropiindu-se) Maiestate!

Sobieschi — (încet) Câți ostași de-ai noștri au perit, de când am intrat în Moldova?

Iablonovschi. — Mulți, căci Domnul Cantimir . . .

Sobieschi. — (furios) Cantimir! . . . O! . . . Să mă întorc eu în Polonia făr' a pune mâna pe el! . . . Mișelul! s'a ascuns în lagărul Turcilor, în loc să iasă la câmp de bătaie și să dea ochi cu mine.

Iablonovschi. — Asta n'ar fi nimică pentru gloria Maiestății Voastre, care-a biruit atâți dușmani mai însemnați și mai puternici decât Cantimir Vodă; dar' Moldovenii și cu Tătarii ni-au făcut mare stricăciune, otrăvind fântânile, ardând fânețele de pe câmpuri, urmărind armia noastră, ca o turmă de lupi, și ucigând tot ce găseau în calea lor. Caii noștri au perit mai toți! . . . Cea mai mare parte din tunuri a ramas pe drum, și ostașii Maiestății Voastre cer, în gura mare, a ieși din această țară blăstemată, unde-au pătimit toate chinurile și toate relele.

Sobieschi. — (cu mânie) Iablonovschi! . .

Iablonovschi. — (cu mândrie) Maiestate! . . de-oîu sci chiar că-i urgisi pe bătrânul Iablonovschi, care te slujește cu credință, de când te-ai suit pe tronul Poloniei, eu mi-oîu face datoria de a-ți spune adevărul! . . . Mare greșală a fost a noastră că ne-am dușmănit fără nici o pricină cu vecinii noștri Moldoveni; căci ei ar fi putut fi pentru țara leșască un zid de apărare împotriva năvălirilor din resărit. Ar fi trebuit să dăm mâna cu dinșii în loc să căutăm a-i subjuga.

Sobieschi. — Prea târziu îmi dai sfaturi, Iablonovschi. Moldova e destinată a fi o provincă a crăiei leșesci, și mă jur pe numele meu că așa va fi, precum Țic eu.

Iablonovschi. — Maiestate! . . . Acum sunt 40 de ani de când trăiesc tot pe câmpul resboaelor; am îmbătrânit cu arma 'n mână, ș'am cunoscut ce plătesc Moldovenii la luptă, când își apără țara și neatîrnarea lor . . . Ei plătesc mult, Măria ta! . . . Crede-mă pe mine, care mi-am jertfit toată viața pentru gloria lui Sobieschi; dă poroncă armiei de întors în Polonia, căci de când am intrat în Moldova, cu gând de a o supune, am pierdut nebunesce jumătate din ostașii noștri; ș'acum, această armie, ce s'a luptat ș'a biruit sub zidurile Vienii, samănă mai mult c'o armie pusă'n risipă decât c'o oaste învingătoare!

Sobieschi. — (pe gânduri în parte) Are dreptate bătrânul Iablonovschi . . . (tare) Vrednicul meu general, îți mulțamesc că mi-ai vorbit astfel, fără sfială¹⁶) când s'atinge de gloria mea. Tu ești cel mai bun sprijin al tronului meu, și pe tine te voi ascultă... Dă poroncă de plecare.

(Iablonovschi se închina și se apropie de statul major).

(Se aude buciurnând în cetate).

Sobieschi. — Ce sunet s'aude?

Potoțchi. — (înaintând) Un buciurn ce resună în cetatea Neamțului; el chiamă Românii la resboi.

Sobieschi. — Ear'! . . . resboi vreau ei? . . . Fie! . . . resboi le voi da! . . . Îndreptați tunurile spre cetate.

(Soldații îndreapta tunurile spre culisele din stânga și se pregatesc de resboi).

Iablonovschi. — Eu aș Țice, Maiestate, să lăsăm cetatea asta și să ni urmăm drumul înainte . . . Avem tunuri de câmp, nu de asalt.

Sobieschi. — (aprins) Ba! . . . pre numele patronului meu! . . . Nu va Țice lumea că o cetate s'a arătat dinaintea lui Sobieschi, fără a i se cucerii...¹⁷) N'avem tunuri? . . . Vom lua-o dar cu mâinile.

Potoțchi. — Numele Maiestății tale e destul tun!

Sobieschi. — Potoțchi! pe tine te însărcinez să dai asalt acestui cuib de hoți . . . ș'ascultă să nu remăie peatră pe peatră!

(Potoțchi se închină și se întoarce spre oaste ca să dea poronca de asalt).

(Se aude dintre culisele din dreapta un șgomot de lupta).

SCENA VIII.

Cei de'nainte, Farcaș (prins de Poloni întră, smucindu-se din mâinile lor).

Farcaș. — Mort mi-ți luă rob, dar viu nici odată! (Polonii îl apuca de mâni și-l țin în loc) Ticăloșilor! . . . vë puneți dece impro-tiva unui om!

Sobieschi. — Ce este?

Potoțchi. — Un ostaș moldovan robit în bătaie, și care nu vrea să se supue.

Sobieschi. — Un ostaș român? . . . să-l aducă înaintea Noastră.

(Soldații aduc pe Farcaș înaintea lui Sobieschi).

Sobieschi. — Ce ești tu?

Farcaș. — Ostaș de-al lui Cantimir Vodă.

Sobieschi. — Cantimir! . . . Tot ascuns șede în lagărul Tur-cilor, mișelul?

Farcaș. — Mișel nu poate fi apărătorul Moldovii! . . . El îi în țara lui cât și tu în țara ta!

Sobieschi. — Ți-i prea lungă limba, voinice! . . . Ie sama să nu ți-o scurtez.

Farcaș. — (cu mândrie) În mâna ta sunt . . . Poți să-mi tai capul; dar de plecat nu l'oiu plecă nici odată înaintea dușma-nului țerii mele!

Sobieschi. — Nici când dușmanul îi învingătoriu ca mine.

Farcaș. — Învingătoriu, tu? . . . care ai intrat hoțesce în Moldova ș'acum te 'ntorci rușinat în Polonia? . . . Mare-ți este deșertăciunea¹⁸⁾, dacă te crești învingătoriu! . . . Privește-ți oastea obosită și 'njumătățită! . . . Mergi de veți drumurile, pe unde-ai trecut, acoperite cu trupuri de Leși, ș'apoi te fălesce că ești în-vingătoriu . . . Ai năvălit la noi fără veste; ți-ai călcat cuvântul ce l-ai dat, acú un an lui Cantimir, de a fi prietinel nostru, și ce-ai isbutit? . . . Ai ucis câțiva creștini nevinovați, ai ars câteva sate, ai prădat câteva mănăstiri, ș'acum te furișezi ca un lup ur-mărit de zăvoști . . .¹⁹⁾ Sobieschi! . . . mare ți-i numele! . . . mici ți-s faptele!

Sobieschi. — (furios, pune mâna pe sabie) Sumețule! . . .

Farcaș. — (cu un ris spasmodic²⁰⁾) Sobieschi! . . . cât ești tu de mare și de puternic, eu rîd de mânia ta; căci noi, Românii, sîntem deprinși a vedé moartea cu ochii!

Sobieschi. — Dacă ești deprins a vedé moartea cu ochii, mori în fața soarelui! (face un semn soldaților)

(Soldații trag sabiile și-l încungiura pe Farcaș).

Farcaș. — Sobieschi! . . . să scii, de la Farcaș Românul, că nu-i vrednic pentru tine, s'omori voinici ca mine!

Sobieschi. — Spânzurați-l! . . .

Farcaș. — (tresărind) Să mă spânzure pe mine! . . . Hei! . . . că doar' nu pierе Românul cu una cu două. (smuncesce un baltag ²¹⁾ din mâinile unui soldat, îl redică asupra soldaților și-l poartă repede) În lături, păgânilor, că eu sunt Farcaș aprodul!

(Farcaș se isbesce pintre Poloni, apucă pe punte, se oprește puțin de strica puntea cu baltagul, ș'apoi pleacă, fugind spre munte. Soldații se aruncă după el, dar se opresc la capra punții deramate. Vr'o câțivă trag cu puscile în Farcaș).

(CORTINA CADE).

ACTUL II.

Teatrul reprezintă interiorul cetății Neamțului: în dreapta, pe planul ăntailea, poarta cea mare e închisă; în fund, în stânga se află un turn, în care pazesce un plăieș; de la poarta până la turn, zidul cetății e cu metereze; dealungul zidului este o galerie de lemn, pe care stau de pază câțivă Români înarmați; în stânga, pe al doilea plan, se află o capela cu ferești gotice, luminată înlăuntru. La redicarea cortinei se aud din timp în timp tunuri depărtate, cari bat în ziduri. Plăieșii cara bolovan pe galerie. Incepe a inseră.

Conținutul actului II.

Cei 18 plăieși remași în cetate închid porțile ei și cară bolovan pe galerii. Tudora grijesce în biserica cetății de cei raniți. Farcaș intră printr'un șanț subteran în cetate, aducând cu sine o torbă (traistă=tașcă) cu praf și cu plumbi leșesci; plăieșii fac cu toții jurământul morții, cântând »Moartea ni vine!« Tudora li arată planul ei de resbunare și pleacă priu »bruba« subterană spre tabăra leșească. Leșii fac ultimul asalt asupra cetății; se 'nceinge o luptă crâncenă. Șoiman cade rănit, asemenea mai cad vr'o doi plăieși; Leșii însă sunt respinși. Noaptea curmă lupta; la porțile cetății sosesc parlamentariul, Românii hotăresc închinarea cetății.

SCENA I.

Șoiman, Galu, Ghețu, Mircea, străjerul român, plăieșii.

Șoiman. — Hai, voinici . . . cu inimă! cărați mereu la bolovan pe galerie, ca să-i aruncăm în capul Leșilor, când or mai cercă vr'un asalt . . . Ei ni trimit ghiulele ¹⁾ din tunuri . . . Noi suntem mai darnici și li plătim cu pietre . . . scumpe ²⁾.

Mircea. — Nu sciu de-s scumpe; dar sciu că-s grele, și pe care l-a ajunge bolovanul ista . . . halal de dînsul! . . . Bună parte a avé. (arata un bolovan mare și-l duce pe galerie).

Șoiman. — (spre turn) Străjeriū !

Străjerul român. — Aud.

Șoiman. — Deschide-ți ochii în patru și-i țintesc pe lagărul leșesc. De-i zări vr'o mișcare de oameni, să ni dai de scire.

Străjerul român. — Bine.

Șoiman. — Și tu, Mirceo, primblă-te cu plăieșii dealungul zidului, și fiți tot cu mâna pe cucoșul puscii.

Mircea. — N-ai grijă, moș Șoimane . . . Care Leah a trece prin calea puscii, a și culege un plumb.

Șoiman. — (coborându-se în scenă) Ei ! măi, Galule, îți place ?.. Luptă cereai ?.. Eacă luptă.

Gal. — Îmi place, Șoimane ; dar pare-mi-se că s'apropie funia de par ³⁾).

Șoiman. — Dee cum a voi cel de sus !.. știu încalte că n'or dice Leșii c'au luat cetatea cu mâna, ca un cuib de rândunele . . . De cinci Țile-acu, toată, toată oastea lui Sobieschi tabără în valea Neamțului și prin munții de prinpregiur. Tunurile lor bat zidurile aceste neconținut de cinci Țile. În cinci Țile patru asalturi au dat cetății, și tot risipiți și rușinați au intrat sub corturi . . . Mândriți-vă Români ! . . . Noi, o mână de oameni, ne luptăm de cinci Țile și cinci nopți c'o armie 'ntreagă !

Ghețu. — Așa este, fârtate ; dar am obosit, că, de când s'a început resboiul, n'am închis ochii.

Șoiman. — Lasă, Ghețule, că 'n ceasul când i-om închide, a fi pentru somnul cel vecinic, ca bieții tovarășii noștri, ca Troțușan, ca Udrea, ca Veveriță și ca ceilalți, cari au perit în luptă.

Gal. — Fie-li țerna ușoară, că mare bine s'au purtat pân' a nu căde !

Șoiman. — S'au luptat cum trebuie să se lupte tot Românul pentru țara lui, ș'au murit cum trebuie să dorească a muri tot Românul, care se simte mândru de numele lui ! . . cum oiă perii și eu ca ați ca mână, cum îi perii și tu Galule, și tu Ghețule, și toți câți mai rămân teferi aci în cetate ; căci alta n'avem de așteptat, decât moartea !

Gal. — Moarte, dar ! . . mai ales că ni s'au sfârșit și merindele ⁴⁾ de gură și cele de pușcă.

Șoiman. — Ce spui, frate ? Nu mai este nici iarbă ⁵⁾, nici plumbi ?

Gal. — Numai câteva încărcături ni-au mai ramas, și deabiă putem răspunde din când în când la loviturile dușmanului.

Șoiman. — (pe gânduri) Asta-i rea treabă ! . . dar să nu pierdem bărbăția ⁶⁾, căci poate ni-a aduce Farcaș ceea ce ni lipsese.

Galu. -- Farcaș ?

Șoiman. — Dar. . . Spre amezădă, când erai tu de strajă 'n turn, Farcaș a ieșit din cetate.

Galu. — Pe unde ?

Șoiman. — Prin fântâna asta 'n care se deschide-o hrubă ainică⁷⁾, ce duce la poalele dealului⁸⁾. El s'a dus să pândească nișcările dușmanilor mai de-aproape, doar' a află ceva despre iotărirea lor, și doar' a puté căpătă ceva merinde pentru noi.

Ghețu. — Numai de n'ar pune mâna Leșii pe dinsul !

Șoiman. — Pe Farcaș ? . . . El îi în stare să li fugă dintre legete, ca o șopîrlă.

Galu. — Ș'apoi îi tîner, frate ! . . . îi cu foc în inimă, și-l rage inima într'acoaci, la Tudora, care-i închisă cu noi în cetate. . . N'ai grijă de Farcaș. . . Un voinic ca el, cu dragostea'n uflet, are dece vieți într'insul.

Ghețu. — Dar biata Tudora unde-i, Șoimane ?

Șoiman. — Cole, în biserică . . . Ea poartă de grijă celor âniți în bătaie și închide ochii celor ce mor.

Ghețu. — Sermana copilă ! . . . Ce s'a face ea, de-a fi să perim aici cu toții ?

Șoiman. — (cu mîndrie) Ea, Ghețule ? . . . Ea-i fata lui Șoiman bătrînul ! . . . îi Româncă, ș'a murit cu tată-său și cu lo-odnicul ei la un loc !

Ghețu. — Pecat de tinerețele ei !

Șoiman. — Tăceți ! . . . parc'aud un glas în fundul fântânii.

Ghețu. — Farcaș a fi.

(Se pleacă cu toții pe gura fântânii).

Șoiman. — Zăresc o umbră ce se urcă spre noi de-a lungul iredelui . . . (striga în fântână) Farcaș, tu ești ?

Farcaș. — (în fântâna) Eu !

Șoiman. — Vină 'ncet băiete . . . Nu te grăbi, să nu-ți lu-uce piciorul.

Farcaș. — Întinde-mi mâna.

Șoiman, Galu, Ghețu. — (întind mînile în fântâna) Eacă mâna... uacă-te vîrtos.

Farcaș. — (îviindu-se) Eată-mă-s cu bine. (iese din fântăuă).

SCENA II.

Cei de'nainte, Farcaș (aducând o torba).

Șoiman. — Vină 'n brațele mele, fiule, că mult ți-am mai dus grija.

Farcaș. — Dacă puțin a lipsit să nu mă mai vedeți.

Toți. — Cum? Ce fel?

Farcaș. — Eră să mă prindă și să mă ucidă Leșii.

Toți. — Ferească Dumnezeu sfântul! . . . Cum asta?

Farcaș. — După ce m'am coborît ađi în fântână ș'am dat în hrubă, de-am ieșit în poala dealului, am încercat să m'apropiș de lagărul leșesc ca să prind limbă⁹⁾ și să aflu ceva, când chiar în drumul meu am dat peste o ceată de cinci Leși, care sta la pândă subt o stâncă. Eră un căpitan cu dînșii, și li 'mpărția praf și plumbi, dicându-li să fie gata pe astă sară, căci Sobieschi a poroncit să ni dee un nou asalt.

Toți. — În astă sară?

Farcaș. — În curênd trebuie să ne lovească, căci soarele-i pe-asfințite.

Șoiman. — Ei! și? . . .

Farcaș. — Auđind de asalt, soldații au început a chiui ș'a bea dintr'o ploscă¹⁰⁾, ca să prindă la inimă . . . Eu mă uitam la torba ceea cu praf, cum se uită uliul la cloșcă, și, în vreme ce Leșii deșertau plosca, m'arunc deodată în mijlocul lor ca o arătare, smuncesc torba și plec la fugă pîntre stânci . . . Dușmanii se ieu turbați după mine, împușcând ca într'un iepure și sbierând ca căpoii, dar nu mă nimeresc și-mi pierd urma. . . Numai unul din ei, căpitanul, un tinerel fără musteață, nu știu cum dracul face, și-mi iese înainte, tocmai la gura hrubii . . .

Toți. — Și? . . .

Farcaș. — (cu sînge rece) L-am ucis! . . . Eacă torba Leșilor!

Galu. — Da bine, trupu lui ce l-ai făcut? . . . L-ai lăsat acolo, la gura hrubii?

Farcaș. — Aș! . . . să dee tovarășii lui de dinsul, și să descopere hruba? . . . Nu, tată; nu-s așa de copilandru . . . Am tras trupul în hrubă, și l-am ascuns de lumina soarelui.

Șoiman. — (deschidênd torba) Să trăiesci, băiete, că voinic braț și coaptă minte ai la vrîsta ta!... Ean să vedem ce ne-aduci?... îi plină! plină, fraților, de praf și de plumbi! Hei! că multe morți o să mai trimitem în cei păgâni, din torba lor!

Farcaş. — Aşa, tată Şoimane! . . dar şi noi trebuie să ne gătim, căci Sobieschi s'a jurat pe steagul crăiesc să nu rămâie ađi nici peatră pe peatră din cetate, nici om cu viaţă înlăuntru.

Şoiman. — Aşa s'a jurat Sobieschi? (strigă) Măi, copii, veniţi cu toţii aici.

(Toţi plaieşii afară de străjer, se coboară şi vin lângă Şoiman).

Plăieşii. — Eată-ne.

Şoiman. — Aţi auzit, voinicilor? . . Cică craiul Sobieschi a jurat peirea noastră pe ađi. . . Ce dicideţi voi?

Mircea. — Vie să ne ucidă, dacă a puté!

Şoiman. — Copii! . . acuş o să 'nceapă o luptă cum n'am mai avut până ađi. Hai să facem şi noi jurământul de moarte; dar mai întâiū na, copii . . întindeţi mânilé: na praf leşesc; na plumbi leşesci. (împarte patroane¹¹) la plaieşi) Să li trimitem duşmanului cu dobândă prin ţevea puscii.

Plăieşii. — Adă, adă.

Şoiman. — Ş'acum, ascultaţi şi dicideţi ca mine:

I.

Moartea ne vine, dar nu ni pasă!
Moartea 'n resboaie noi o dorim.
Moartea vitează e mult frumoasă!
Juram cu toţii ca sa murim!

Toţi.

Juram cu toţii ca să murim!

II.

O! ţara scumpă, rămăi cu bine!
O! feară dulce, noi ne jertfim!
O! ţara noastră, noi pentru tine,
Juram cu toţii ca să murim!

Toţi.

Juram cu toţii ca să murim!

SCENA III.

Cei dinainte, Tudora (se arată la uşa capelei şi ascultă jurământul plaieşilor).

Tudora. — Faceţi jurământul morţii şi pe mine nu mă chieamaţi?

Plăieşii. — (cu mirare) Tudora!

Tudora. — (înaintând spre plaieşi cu un aer inspirat) Cine v'a dat voué dreptul să uitaţi pe Tudora, când este a vă jertfi pentru ţară?

Șoiman. — Copila mea!..

Tudora. — Numai voi vă cunoașteți dătoria?.. Voi numai vă iubiți țara?.. Eu n'am suflet ca voi? n'am ca voi sânge de Româncă?

Farcaș. — (cu dragoste) Tudoro!..

Tudora. — Deși nu sunt decât o biată copilă, dar de cinci zile, de când trăiesc cu voi, mi-a crescut în piept inimă bărbătească!.. Aicî, în bisericuța asta, singură, fără ajutoriū, am închis ochii la opt creștini răniți în bătaie; am auzit cele de pe urmă cuvinte ale lor, suspinurile lor cele de pe urmă, și m'am deprins a vedé moartea 'n față. Cum nu vi-i frică vouē de dînsa, așă nici mie!.. și cum vreți voi să vă dați viața pentru Moldova, așă și eu vreu să mi-o dau!

Șoiman. — Tu, fata mea?.. tu, în floarea tinereții?

Tudora. — Moartea n'alege!.. ea, când vine, abate și pe cel tare și pe cel slab... și 'n curēnd, din câți sîntem aici, nici unul n'o să mai remăie cu viață!

Șoiman. — De unde scii?

Tudora. — Am auzit tot ce v'a spus Farcaș... Sobieschi a jurat peirea noastră, și Sobieschi-i tare!.. Jurămēntul lui s'a împlini; dar eu nu vreu să cad vie în mînile lui.

Farcaș. — Nu, Tudoro!.. cât oiū fi eu lângă tine, ..

Tudora. — Locul tēu, Farcaș, nu-i lângă mine; locul tēu îi pe ziduri în fața dușmanului. Dătoria ta-i să mori în luptă lângă tată-meu; dătoria mea-i să vă resbun pe toți!

Șoiman. — Să ne resbuni?

Tudora. — (inspirată) Ascultați!.. În noaptea trecută pe când voi păziați zidurile, eu stam ingenuchiată înaintea icoanei Maicii Domnului și mă rugam pentru sufletele celor morți. Lumina candelor se resfrîngea pe opt trupuri de voinici fără suflare, cari zac în biserică... atunci am văduț cu ochii mei redicându-se morții în picioare!.. mergēnd să sărute icoana, și pe urmă apropiindu-se de mine, mi-au dis: „Tudoro! de ai inimă de Româncă... Tudoro! de ți-i dragă țeara Moldovii, n'o lăsă neresbunată!“

Șoiman. — (uimit) Ce dice?

Tudora. — „Tudoro! nu ne lăsă pe noi, nu lăsă pe tatăl tēu și pe Farcaș, logodnicul tēu, fără resbunare!... Mergi în lagărul leșesc și cu brațul tēu du moarte dușmanului Românilor!.. du moarte lui Sobieschi!“

Șoiman. — (cătră ceialalți) Îi pierdută!..

Tudora. — Aceste cuvinte mi-au rostit morții!.. și eu m'am legat cu jurământul cătră ei așa să fac.

Șoiman. — Tu s'omorî pe Sobieschi?.. cum?.. în ce chip?

Tudora. — (zimbînd) Ângerul Moldovii m'a duce de mână!.. Decât să mor aici, ucisă de soldații lui Sobieschi, mai bine să cerc o faptă măreață și mântuitoare pentru țeara mea!

Farcaș. — Tudoro, pe mină m'ai uitat?

Tudora. — (cu înduioșare) Farcaș!.. Dumnezeu n'a vrut să facem casă 'mpreună, deși numai El scie cîtă dragoste am avut și am pentru tine! (voacea-i slăbește) Nu mă sfîesc acû, în ajunul morții s'o mărturisesc în aușul oamenilor... dar nu vreu să mă despart de tine ca o străină, nu, că mi se rupe inima!

Toți. — (cu înduioșare) Tudoro!..

Tudora. — O! lăsați-mă să plâng, ca să-mî mai recoresc sufletul... Nu pot gîndi fără tulburare, c'are să moară tata!.. și eu, Farcaș, și voi toți, oameni buni, și eu!.. în loc de cununie, în loc de fericire... moarte, în floarea vieții!.. Ce-am făcut noi lui Dumnezeu, ca să fim osândiți așa?.. (plînge)

Șoiman. — (luînd pe Tudora lîngă sinul său) Tudoro, draga tatii, nu ne face să slăbim tocmai cînd avem nevoie de bărbăție. Dacă a vrut Dumnezeu sfîntul astfeliu cu noi, trebue să ne supunem poroncii lui... Tu singură ai spus că jertfa pentru țeară îi o dătorie sfîntă!.. Nu mai plînge, draga mea, că-mî frîngî inima. (plînge)

Tudora. — (încetînd de plîns) Eacă, nu mai plâng, tată!.. Cată în ochii mei... așa-i că nu mai sînt lacrimi?.. Nu băgați de samă, oameni buni... Tudora s'a arătă vrednică de tată-său și de voi!.. Și tu, Farcaș, dă-mî mîna și vin de 'ngenunchie cu mine înaintea tată-meu, ca să ne binecuvînteze și să ne unească cu mîna lui! (ia pe Farcaș de mîna zimbînd) Veđi cît ți-i de veselă mireasa, dragul meu... Fii și tu vesel ca mine, că ne-om găsi uniți în ceea lume!

Șoiman. — (cătră Galu) Galule, mi se sfîrșește inima cînd o vîd astfeliu.

Tudora. — Tată, binecuvîntarea unui părinte îi sfîntă 'n ochii lui Dumnezeu!.. unesce-ți copiii și-i binecuvîntează 'n fața ceriului, unde-o să ne 'ntîlnim în curînd.

(Se pune 'n genunchi, împreuna cu Farcaș, la picioarele lui Șoiman).

Șoiman. — (punînd mîinile pe capetele lor) Unite fie sufletele voastre 'n vecînicie, precum numele voastre sînt nedespărțite 'n inima mea!.. Copii!.. primiți prin graiul meu binecuvîntarea ceriului și a pămîntului!

Plăieșii. — (uniriți) Amin!

Tudora. — (redicându-se vesela) Tată!.. dă-mi mâna s'o sărut... Acú mă simt fericită!

Șoiman. — Vin' în brațele mele, fiică scumpă și vitează. (o îmbrățișează cu dragoste și-i dăce încet) Să mori cu bărbăție, Tudoro.

Tudora. — (încet) În ceasul de pe urmă mi-oîu aduce-aminte că-s fiica lui Șoiman bătrânul!

Farcaș. — (întinzând brațele) Tudoro, mie nu-mi dăci nimică?..

Tudora. — O! Farcaș, soțul meu, să aperi pe tata.

Farcaș. — Oîu perî¹²⁾ lângă dînsul!

Tudora. — Ș'acum, voinicilor, fiecare la locul său: voi pe ziduri și eu în lagărul leșesc!.. Remâneți cu bine! (Se îndreaptă spre gura fântanei).

Plăieșii. — Dumneșeu să-ți ajute și să-ți apere ȓilele.

Tudora. — (se suie pe marginea fântanei) Acú mă simt vrednică să mă unesc și eu la jurământul vostru. (cântă):

O! țeara scumpa, remâi cu bine!
O! țeară dulce, noi ne jertfim!
O! țeara noastră, noi pentru tine
Juram cu toții ca să murim!

Toți.

Juram cu toții ca să murim!

(Tudora se coboară în fântână și dispăre. — Plăieșii îgrămădiți împrejurul fântanei privesc înauntru).

Farcaș. — Tudoro, să iei arma Leahului celui ucis.

Tudora. — (din fântâna) Bine.

Toți. — Noroc bun Tudoro!

Tudora. — (din fântână) Noroc bun!

SCENA IV.

Șoiman, Galu, Ghețu, Mircea, Farcaș, străjerul român, plăieșii.

Farcaș. — (cu desperare) De-acú s'au sfîrșit toate pentru mine în lumea asta!

Șoiman. — Și pentru mine!.. Un singur copil am avut și l-am pierdut!

Galu. — Nu slăbi, Șoimane, frate, nici tu Farcaș, hăiete, că s'apropie ceasul luptei.

(Străjerul român din turn buciună).

Toți. — Ce este?

Străjerul. — Oastea leșască vine spre cetate.

Farcaș. — Asaltul cel mare se pregătește!.. La ziduri cu toții, la ziduri!

Șoiman. — La metereze¹⁸⁾, copii!.. și chitiți tot sub țița stângă! Când nu-ți mai ave plumbi, încărcăți cu nasturi dela chingă; când nu-ți mai ave praf de pușcă, resturnați la bolovanii pe capul dușmanilor.

Plăieșii. — (cu entusiasm) La zid!.. la zid!

(Plăieșii se reped pe galerii și se găsesc de bataie. — Afară de cetate se aud răcnete de Leși. — Tunurile trag în ziduri).

Șoiman. — Auziți răcnetele Leșilor?.. Tu, Galule, așează-te colo lângă turn cu trei oameni. Tu, Ghețule, la mijlocul zidului. Tu, Farcaș, coleă lângă poartă; și eu peste tot locul... Să vă ved copii!.. Faceți ca să remăie pomenire neuitată în Moldova de plăieșii din cetatea Neamțului.

(Câteva ghiulele cad pe scenă. — Una din ele ranește pe un plăieș).

Un plăieș. — Valeu! (remâne cu corpul spânzurat pe galerie).

Șoiman. — Ce este?.. Un plăieș rănit!

Galu. — Ba-i ucis, sermanul!

Șoiman. — Dumnezeu să-i ierte păcatele!.. (se suie pe galerie și privește peste ziduri) Ce fac Leșii?

Farcaș. — Fugă, tată, că te ucid păgânii!

Șoiman. — Atunci s'ajungă!.. Eacă, Leșii așează scările pe ziduri! Luați sama bine, copii!.. Foc în grămadă!

(Plăieșii împușcă de-odată peste ziduri. — Se aud racnete dureroase afară din cetate).

Farcaș. — (privind preste ziduri) În plin!.. opt puscă, opt morți!.. și cei mulți înainte!

(Polonii împușcă de din afară. Plăieșii li răspund cu foc necurmat).

Ghețu. — (strigă preste ziduri) Măi, pane, mă!.. cel cu muștea de-un cot!.. Ce-mă dai, să-ți trimit un plumb în frunte?

Șoiman. — Ghețule, nu fii nebun... pleacă-ți capul.

Ghețu. — (asemene) Ce ăică, mă?.. îl vrei în dar?.. Fie și 'n dar... ține!.. (trage cu pușca) drept în frunte!.. M'am ținut de cuvânt... Să-ți fie de bine! (se pleacă pe ziduri râdând)

(Polonii trag în Ghețu, care cade pe zid rânit, strigând): Valeu! m'au ucis! (Farcaș se repede de-l redica și-l coboară în scenă).

Farcaș. — Na! c'a pățit-o, Ghețu!.. Apoi dă!.. n'o cată Românul cu lumânarea?

Șoiman. — Păcat de el că eră bun viteaz!

Farcaș. — (depuind pe Ghețu lângă fântână) Ești rănit de moarte, Ghețule?

Ghețu. — (reinviind) Ba nu; dar mi-au frânt o mână păgânii. (se întinde la pamânt).

Șoiman. — Farcaș, Farcaș!

Farcaș. — (suindu-se repede pe galerie) Aud, tată.

Șoiman. — Ce se zăresce colo lucind ca un boț de aur?

Farcaș. — Sobieschi, tată!.. craiul Sobieschi cu hatmanii leșesci!.. Eată-!.. întinde mâna spre cetate și dă poroncă de asalt!.. Ațineți-vă fraților, c'acu-i greul!.. Sobieschi însuși a redicat steagul crăiesc.

Șoiman. — Steag pentru steag... Mă duc s'aduc și eu steagul Moldovii. (se coboară, intră în biserică și aduce stindardul cu marca țării).

(Se-aud răcnete turbate afară de cetate și impușcături. Asaltul începe).

Farcaș. — Eacă Leșii se suie pe scări! . Plouați cu bolovanii peste dinșii.

(Plaieșii redic bolovanii și-i aruncă peste ziduri, strigând): La bolovanii, copii! — Plouați cu pietre. — O merță¹⁴⁾! — Dați de tot! — Nu lăsați păgânii să intre în cetate).

Șoiman. — (trecând scena cu stindardul) Eată steagul Moldovii!.. Martorul biruințelor lui Stefan Vodă!.. Pe zid!.. (se suie pe galerie și așează stindardul în mijlocul zidului).

(Polonii la vederea stindardului strigă: Ura!)

Plăieșii. — Ura!

(Lupta se încheiează mai tare. Plaieșii trag cu puscile și aruncă cu bolovanii. Polonii dau asaltul. Câțiva soldați se arata de-alungul zidului. Plaieșii se luptă cu ei și-i resping. În timpul luptei cad doi plăieși morți și unul rănit).

Farcaș. — (catra un soldat polon, ce se ivesce pe zid lângă poartă) Bine-ai venit, pane!.. Ce cați tu la noi?.. Moarte? Na, moarte! (se luptă cu soldatul) Iute mi te-ai suit, dar mai iute te-i coborî. (îl apuca cu brațele și-l aruncă peste zid).

(Alți doi soldați se arata în față cu Șoiman și pun mâna pe stindardul Moldovei).

Șoiman. — (apucând stindardul) Eacă, mă!.. Vă face poftă steagul nostru ș'ați venit doi odată?.. Așa-mi place și mie, că două mâni am și eu.

(Șoiman se luptă cu soldați; pe unul îl injunghie, iar celalalt ranește pe Șoiman, lovindu-l cu un baltag în frunte)

Farcaș. — Nu te da, tată, că vin și eu.

Șoiman. — (scapând stindardul, cade de pe galerie pe scena) Valeu! m'a ucis păgânul!.. La steag, Farcaș!.. Nu lăsă steagul!..

Farcaș. — (aruncându-se pe Polonul ce-a apucat stindardul) Las' pe mine, tată!..

(Farcaș apucă pe Polon și-l trage de pe zid pe galerie și pe urma pe scenă, unde se începe o luptă grozavă).

Farcaș. — (luptându-se) Dă-te rob, Leahule, că te sting de pe fața pământului.. (apucă stindardul și redica baltagul) Nu vrei? . . . (il lovesce) Morî, dar! (Polonul cade mort).

Șoiman. — (în genunchi razimându-se pe palme, urmeaza cu ochii scena acelei lupte, și când cade Polonul, el dăce cu vocea slabă): Scăpat-ai steagul?

Farcaș. — (redicând stindardul în sus) Eată-l, tată!

Șoiman. — Slavă ție Doamne! . . De-acum pot muri! (cade leșinat).

Galu. — Ura!.. Biruința-i a noastră!.. Leșii se retrag!

Plăieșii. — (cu bucurie) Ura!

Farcaș. — (sprijinind pe Șoiman) Zădarnică bucurie, fraților, căci am pierdut pe tata Șoiman!

Plăieșii. — (sarind de pe galerie și viind lângă Șoiman) Moș Șoiman!.. a murit?

Farcaș. — Îi rănit la cap... Aduceți apă rece să-i spălăm rana.

(Plăieșii aduc o cofa cu apa).

Galu. — (ingenuuchie lângă Șoiman și-i ia capul în brațe) Adă 'ncoace să-i vîd eu rana, c'am mai vîdut eu multe 'n viața mea... (spală rana) Adîncă-i!.. (cu înduioșare) Șoimane, frate Șoimane, nu-i cu drept să morî tu 'naintea mea. Vină-ți în simțiri, că doar' nu poți tu perî de-o lovitură de Leah...

Farcaș. — (plîngînd) Sermanul tata Șoiman!.. Mai bine muriam eu decît el!

Galu. — Tacî copile, nu plînge, că nu se poate să pierdem noi pe Șoiman viteazul (îi pune mîna la inima) Nu .. eacă!.. i se bate inima ca 'ntr'un om verde. (îi leagă rana) Șoimane!.. scoală Șoimane, că te plîng tovarășii tăi ca nisce femei (își șterge ochii de lacrimi) Deschide-ți ochii de veđî risipa dușmanilor.

Șoiman. — (deșteptându-se) Cine mă chiamă?

Plăieșii. — (cu bucurie) Noi, tată, noi!

Șoiman. — (încea amețit) Voi?.. Cine sînteți voi?.. (zimbînd) Ha! tovarășii mei... vî cunosc... eacă și Farcaș... eacă și Galu... Dar steagul!.. unde-i steagul?..

Farcaș. — Eată-l, tată.

Șoiman. — (luând stindardul) Nu ni l-au luat dușmanii?.. Nu... Eată-l!.. eată-l!.. O! par' că-mi mai vine inima la loc... (îl saruta plângând) Steagul Moldovii! . fala țării!..

Gal. — Destul, Șoimane!.. Nu te tulbură, că ești încă slab.

Șoiman. — Ba nu, Galule... Lasă, că el îmi dă viață Când îl simt colé pe inimă... inima-mi crește și prinde la putere... Farcaș, tu l-ai apărat?

Plăieșii. — El, el!

Șoiman. — Strămoșii noștri să te binecuvinteze din ceriuri... Na, ți-l încredințez de astă-qi ție... Să mori pentru dînsul.

(Farcaș ia stindardul. — Strajerul buciuma).

Gal. — (alergând spre turn) Străjeriū, ce este?

Străjerul. — Vine călare spre cetate un hatman leșesc cu steag alb în mână.

Șoiman. — A fi vr'un sol dela craiul Sobieschi.

Gal. — Poate că ni-aduce vorbe de pace.

Șoiman. — Pace?.. Cât praf și plumbi mai avem?

Gal. — Nicî de-o încărcătură!

Farcaș. — Dar avem topoare și bolovanî!

(Se aude batînd în poarta).

Șoiman. — Audiți?.. Solul a sosit la poartă... Galule, mergi de-i deschide.

Gal. — (mergînd la poarta) Cine-i?

Iablonovschi. — (afara) Sol al craiului Sobieschi.

Șoiman. — (sculîndu-se) Să-l primim cum se cuvine... Copii, deschideți poarta!.. Și voi, câți mai sînteți în cetate, oameni teferi sau răniți... în picioare cu toții, ca să nu vadă dușmanul Român culcat la picioarele lui!

(Noaptea cade treptat în toata scena asaltului. Scena solului se petrece la lumina torțelor aduse de plaieși din biserică. Ghețu și alți doi plaieși raniți se scoala cu greu în picioare și se apropie de Șoiman. Ei în toata scena urmatoare stau sprijiniți pe puscile lor. Șoiman se sprijinesce cu brațul stîng pe umorul lui Farcaș; dar cu cât vorbește cu solul, el slabesc, se clatina și în sfîrșit cade în brațele plaieșilor).

SCENA V.

Cei dinainte, Iablonovschi.

Iablonovschi. — (între fără a se închină) Voinicilor, sănătate!

Șoiman. — (mîndru) Sănătate, domnule!.... Ce poftesci dela noi?

Iablonovschi. — Mărirea Sa, Sobieschi!... riga Poloniei și Mare duce de Litfania, cere ca să-i cuceriți cetatea; căci dacă până mâni, în faptul zilei, nu o veți închină lui, el o va derămă cu puterea sa și va trece garnisoana sub tăișul sabiei!

Șoiman. — Du răspuns Măriei Sale, că laude și îngroziri de-aceste am mai audit noi multe, și nu ne-am spăriat!... Cetatea ni-a fost încredințată nouă de Domnul Cantimir, și-o vom păzi cu credință până la cel de pe urmă om! Așa-i, copii!

Plăieșii. — Dar, dar!

Iablonovschi. — Nu vă împotriviți armiiilor noastre, că va fi rău de voi!

Șoiman. — Nu purtă grija noastră, domnule, că suntem cu toții hotărâți a ne îngropă în risipurile cetății!

Iablonovschi. — Vă întreb pentru cea de pe urmă oară... vă închinați ori ba?

Șoiman. — Ba.

Iablonovschi. — (tăcut) Să trăiți, voinicilor! Astfeliu de răspuns așteptam dela voi!... Până acum v'am vorbit ca solul lui Sobieschi; acum vreau să vă vorbesc ca un vechiu oștean, ce știe a prețui bărbăția chiar în dușmanii lui. Voi, Românilor, v'ați făcut datoria! Ați apêrat cetatea cincî zile dearândul împotriva armiei întregi a lui Sobieschi!... Ați împlinit o faptă măreață, de care se vor fâli strănepoții voștri!... De ce dar să vă înderêtniciți a muri fără nici un folos pentru țeara voastră, când cetatea nu o mai puteți apêra de risipă?

Șoiman. — Cum am scăpat-o până ađi, așa vom scăpa-o și de ađi înainte, cu ajutoriul Domnului.

Iablonovschi. — Vă cred; dar ce puteți face voi ca să opriți zidurile de a sări în vèzduh?... Temeliile lor sînt minate cu praf, și-o singură scânteie vă poate nimici dintr'o clipă. De nu vă veți supune, în astă noapte cetatea va săltă în nori cu oameni cu tot, și voi veți fi rêspondetori cu sufletul de stricăciunea sa.

Șoiman (catra plăieși) Ce ăiceți voi?

(Plăieșii pleaca capetele cu întristare).

Galu. — Să scape cetatea, și noi murim bucuroși!

Șoiman. — De este așa, domnule... noi ne închinăm; însă fă-ne jurămênt că, ieșind noi de aici, vom avê voie a merge unde vom voi, și că Leșii vor lăsă cetatea întreagă.

Iablonovschi. — (întîndînd mîna) Vê jur că așa va fi!... Jur că-ți putê părăsi aceste ziduri, teferi și cu toate averile voastre!

Șoiman. — (arătînd stîndardul) Eată singura noastră avere, steagul Moldovei!

Iablonovschi. — (închinându-se stindardului) Aceasta este cea mai nobilă comoară a unor viteji ca voi!... Adio!... Sunt fericit că am găsit în voi oameni după inima mea!... Remâneți cu bine! și d-ta, bătrânule, dă-mi mâna să o string frătesce într'a mea.

Șoiman. — (dându-i mâna) Eat-o.

Iablonovschi. — (îndrăptându-se spre poartă) Mâni, în faptul Țilei, v'e aștept în lagărul leșesc. (iese).

Șoiman. — Om veni cu toții, de-om trăi... (cădând în brațele plaieșilor) Vai de mine!... că nu mai pot!

(Porțile cetății se închid).

(CORTINA CADE).

ACTUL III.

Teatrul reprezintă lagărul polon: noaptea pe luna în stânga, pe planul I-lea, cortul lui Sobieschi; în fața eu el cortul soldaților de garda. Pusele sunt așezate în snop dinaintea lui. În dreapta pe planurile 3, 4 și 5, începutul lagărului: în fund se ved dealurile și cetatea neamțului. Doue sentinele se primbla pe dinaintea corturilor de pe planul I. La ridicarea cortinei se ved mai multe grupe de soldați poloni așezați împrejurul focului din lagăr. Români robiți, încercați cu lanțuri, stau jos grămadă dincolo de cortul de garda.

Conținutul actului III.

E noapte și numai luna și focurile lumineaza tabăra. Românii robiți cântă de jale; oastea polonă se rescoala; Sobieschi însuși potolesce rescoala. Se încinge lupta mică între unii soldați și între Românii robiți; deodată apare Tudora, îmbrăcată în haine de oficier polon; curma lupta și intra pe urma în cortul crainului leșesc, unde-l lovesce pre Pototchi; soldații o prind și-o duc înaintea lui Sobieschi; ea se repede asupra lui, e însă ținută în loc, iar Sobieschi o condamnă la moarte. Se face Țina. Iablonovschi îi opresce pre soldații, ce o duc pe Tudora la moarte și anunța regelui, că Românii sunt hotariți sa închine cetatea. — Plăieșii deschid porțile cetății și ies 8 la numer din cetate. Sobieschi se încrunță; marimnositatea sa îl covârșesce însa și el libereaza pre toți robii, ba chiar și pe Tudora, careia îi dă în dar un inel frumos. Fiecare plaieș primesce drept suvenir d la rege câte 50 de zloti; Sobieschi îl îmbrățeșeaza pre Șoiman și-i laudă pre vitejii Români. Polonii arboresc pe cetate steagul lor.

SCENA I.

Românii robiți.

(Se aude în grupa lor un fluer sunând o doina jalnica și pe urma o voace de femeie cântând).

Frunză verde de salcie! *)
Am cașut în grea robie,
Și tot plâng cu amare
Dupa scumpa mea moșie!
(Reprisă de fluer).

Frunza verde de năgară! ²⁾
 O! Moldovo, dulce țeara,
 Din pământul teu afara
 Mult e viața grea și-aniara!

(Cățivă soldați din cortul de gardă ies și merg de schimbă sentinelele; pe urmă se duc în fund și intră în culisele din dreapta. Muzică surdă la orchestra).

(Fluerul suna din nou).

Floarea smulsa din tulpină,
 Se usuca și se 'nclină
 Românul 'n țeară străină
 Duce dorul și suspina!

Un Român. — (sculându-se) Tacî nevastă, că-mî rupî inima cu cântecul ăst de robie!... Destul de nenorociți suntem așa cu lanțurile de mîni și de picioare, ca nisce oameni răi!

O Româncă. — (sculându-se și venind în scena) Când ar fi numai atîta!... dar o să ne scoată Leșii din țeara noastră, bădică, și să ne ducă robi peste hotar!... Asta mî omoară pe mine! (plînge).

Un Român. — (uimit) Apoi dă!... ce să facem?... Așa ni-a fost scris, se vede... fa ³⁾ nevastă!... Tacî, nu mai plînge... ce dracul!... Fii bărbat, că ni-or vedé Leșii cu lacrimile 'n ochi, și-i rușine!... (își șterge ochii).

Româncă. Geaba!... Nu pot, bădică, că mî înneacă plînsul când gîndesc să-mî las eu casa părințească și copilașii, dragii mamii!... Ce-or să se facă ei mititeii, făr' de mama lor?... S'ajungă la ușa străinilor!

Românul. — (voind s'o mîngăie) Dumnezeu li-a purtă de grijă, nevastă; că Dumnezeu îi bun, și nu părăsesce pe Român!... Ean' veți cei din cetate, cum se luptă de cincî zile cu ajutoriul Domnului, încât nu li-a putut face nemică toată oastea leșască.

Româncă. — Așa este; și de ciudă Leșii ne schingiuesc ⁴⁾ pe noi, păcătoșii; ne pun bărbății în lanțuri, ca pe nisce fiare, și ne țin aici ca pe o turmă de oi de cășăpie. ⁵⁾

Românul. — Cum nu li-a fi ciudă, dacă pier pe toată ziua cu mulțimea sub zidurile cetății, fără nici o ispravă, ⁶⁾ încât a început soldații a-și pierde bărbăția. Unii cer în gura mare a se întoarce în țeara lor. Alții nu mai vreu s'asculte de poruncile hatmanilor, și cu toții sînt gata de rescoală.

Româncă. — Oare?... (încet) Ean' spune-mî, bădică, dacă s'ar întîmplă una ca asta, n'am puté noi cercă să fugim în vreme cît ar fi vîlmășați ⁷⁾ în lagăr?

Românul. — (încet) Tacî nevastă, că la scăpare chitim cu toții... Răbdare și bărbăție, că bun îi Cel de sus!

(Sentinela se întoarce, respinge pe Români în fund, și-apoi intră în cortul de gardă. Muzică surdă la orchestra).

SCENA II.

Sobieschi (iese din cortul lui. Sentinela îi presintă arma).

Sobieschi. — (primblându-se posomorit) Soarte! soarte amăgitoare!... Nebun care se încrede ție!... Tu astăzi făgăduiesci glorie, putere, fericire, și, ca mâni, riști de noi fără milă și fără osebite de oameni!... Ce-a ȋice Polonia, ce-a ȋice lumea întreagă, care resună de numele meu, că eu, Sobieschi, sunt oprit în calea mea prin o cetățue ticăloasă, pe care de-atâtea ȋile cerc înzădar a o supune!... Bine făceam de ascultam sfatul bătrânului Iablonovschi, și-mi urmam drumul fără a o băgă în seamă... Am pierdut o mulțime de soldați și de ofițeri în asalturi nenorocite!... Hoții acești de Moldoveni sunt nătângi ca Zimbrul⁹⁾ lor!... Să vedem de sor închină solului meu, Iablonovschi... Dacă ei vor urma poruncilor mele, Iablonovschi trebuie să mă înștiințeze printr'un semn... un brad aprins în vârful dealului... (privesce spre cetate) Nimic încă până' acum!... Nică o lumină!... O! de s'ar împotrivi mai mult oamenii din cetate, mâni, în faptul ȋilei, ziduri și oameni vor sări în văzduh, și nu s'a alege nimic din cetatea Neamțului.

(Se aude un sgomot departat în lagăr.)

SCENA III.

Sobieschi, Potoțchi (venind din lagăr repede).

Sobieschi — Ce este?

Potoțchi. — Maiestate...

Sobieschi. — Potoțchi! tu ești?... Ce svoană s'aude în lagăr?

Potoțchi. — Nu îndrăsnesc a o spune Maiestateii Tale!

Sobieschi. — Îți poruncesc să vorbești.

Potoțchi. — Soldații sunt în rescoală! ⁹⁾

Sobieschi. — Soldații mei?... Pentru care pricină?

Potoțchi. — ȋic că vreu să părăsească locurile aceste și să se întoarcă în Polonia.

Sobieschi. — Cum?... Polonii să lase pe riga lor?... Nu se poate!... nu-i adevărat!

Potoțchi. — Ascultați însuși răcnetele lor.

(Sgomotul se apropie).

Sobieschi. — (primblându-se pe scenă, turburat) Să se retragă dinaintea unei cetățui de inamică, ei, cari au apărât cetatea Vienei?... Nu, nu, niciodată!

Potoțchi. — Eată-i că vin spre cortul Măriei Tale.

(Soldații ies din lagăr și vin în scenă cu sgomot mare. Acei ce sunt de gardă se înarmează și se însira dinaintea cortului lor. Scena e luminată de câteva torțe aduse de revoltați).

SCENA IV.

Sobieschi, Potoțchi, soldații poloni.

Soldații. — (revoltați) Nu mai vrem să stăm aici. — Să ne întoarcem în Polonia. — Destule-am pătimit pân' acum. — În Polonia. — Moarte cărui ni-a opri. — Moarte! (scot sabiile).

Sobieschi. — (cu voce detunatoare) Tăcere!... Cum îndrăсниți voi să redicați glasul înaintea regelui vostru, înaintea lui Sobieschi?... Ce! voi, tovarășii mei de arme, voi cari ați învins pe Mohamed IV, voi care mi-ați jurat credință, voi care purtați numele de Poloni, v'ați cuprins de groază și de descurajare într-o țeară mică ca Moldova!... Vroiți a lăsa nestricat și nestirpit un cuib de hoji ca cetatea Neamțului!... Dar pe mine m'ați uitat? (face un pas spre soldați, carii se dau înapoi cu sfeala) Ați uitat că brațul acesta, de va căde preste voi, va face să intrați în pământ!... În genunchi înaintea stăpânului vostru! (soldații se buimăcesc) În genunchi înaintea lui Sobieschi.

(Soldații cad în genunchi. — O lumină mare apare pe deal, spre cetate).

Sobieschi. — (în parte) A! eată semnalul! Cetatea s'a închinat! (tare) V'ați săturat de lupte? Vreți să vă întoarceți în Polonia?... fie!... De ați înainte nu mai am trebuință de voi... Cetatea Neamțului, în ceasul acesta, s'a cucerit voinței mele!

Soldații. — (sculându-se) Să trăiască Sobieschi! — Pentru el murim cu toții! — Ura — Noi suntem copiii lui, robii lui pân' la moarte. — Iertare.

Sobieschi. — Bine!... Vă iert ca pe nisce copii fără minte și vă dau de scire că mâni vom plecă spre țeara noastră.

Soldații. — (cu bucurie) Ura!

Sobieschi. — Potoțchi, dă poruncă să împartă vin pe la soldați, pentru ca să serbeze victoria noastră, și tu, întră în cortul meu de scrie senatului din Cracovia despre întoarcerea noastră în Polonia. Eu merg singur să vizitez lagărul. (iese prin dreapta).

(Soldații din cortul de gardă prezintă armele și apoi le depun iar în snopuri, și intra în cort. Potoțchi intră în cortul regelui).

SCENA V.

Soldații poloni, Românii robiți (vin din fund).

Soldații. — (veseli) Ura!... Să bem și să jucăm!... Deacum ne întoarcem în Polonia.

(Cățivă soldați aduc paucere cu sticle cu vin).

Românii. — (mahniți) Deacum ni s'a stins toată mângăierea! săracii de noi!... Ne ducem din Moldova!

Soldații (bënd).

Ura! ura! soldați voinici,
 Sa bem, să bem și sa jucăm!
 Ura! ura! cu toți deaci
 În țeara noastră-o să plecăm.

Românii (plângënd)

Amar de noi! sermaui Români,
 În dor cumplit o să picam!
 Amar de noi! cu toții mănă,
 Din țeara noastră-o sa plecăm!

Un soldat. — Măi, Români!... Veniți de vă veseliți cu noi.

Un Român. — Veselia voastră îi măhniciunea noastră, domnule!... Lăsați-ne pe noi în pace.

Soldatul. — Dacă nu vreți voi, dați-ne nevestele voastre ca să jucăm cu ele.

O Româncă. — Româncele nu joacă cu dușmanii țării lor!

Soldatul. — Nu joacă poate de voie; dar de nevoie or jucă. (pune mâna pe femeie).

Românca (impingându-l) Ticălosule!... Vom muri, și n'om da mâna cu voi!

Soldatul. — (furios) La arme, fraților!... să-i ucidem!

Soldații. — (scotind săbiile) Moarte Românilor!... Moarte!

Românii. — (punându-se înaintea femeilor) Voi cu săbii, noi cu lanțuri!... Veniți, păgânilor, dacă vă dă inima.

(Lupta mica. — Începe a se mijî de țină).

SCENA VI.

Românii răniți, soldați poloni, Tudora (în haine de căpitan polon, vine din stânga învălita cu o mantă albă și se aruncă între soldați și Români).

Tudora. — Stați!

Soldații. — Un oficer! (se trag înapoi).

Tudora. — Nu vi-i rușine!... voi, înarmați cu săbii, să amenințați nisce nenorociți legați în lanțuri!... Decât să vărsați sânge, voinicilor, mai bine să vărsați vin, și să vă veseliți ca nisce soldați viteji ce sunteți... Cine-mi dă un pahar de vin, să benchetuesc cu voi?

(Soldații îi dau un pahar de vin).

Eată cum trebuie să bee și să cânte un soldat...

Ura! ura! soldați voinici,
 Sa bem, să bem și sa jucăm.

Ura! ura! pe mari și mici
 Sub braț de fier noi îi plecam!
 Traind, murind tot în resboiu,
 Ori în ce ți, ori în ce loc,
 Când noi sosim, când trecem noi,
 Lasam pustiu, omor și foc!

Soldații.

Ura! ura! soldați voinici!...
 etc., etc., etc.

Tudora (bând) Să trăiți și să vă vedeți țeara cât mai degrabă!

Ura! ura! soldați voinici,
 Să bem. să bem și sa jucam.
 Ura! ura! pe mari și mici
 Sub braț de fier noi îi plecăm!
 Plânga amar femeii, copii!
 Scoata din piept glas dureros!
 Noi ducem moarte la cei răi
 Și-i prohodim cântând voios.

Soldații.

Ura! ura! soldați voinici!...
 etc., etc., etc.

(Soldații se retrag, cântând între corturi).

Tudora. — (venind în scenă) Mă ierte Dumnezeu de cuvintele ă-am rostit; dar numai astfel iu am putut scăpa viața bieților omâni .. Acú, să-mi împlinesc hotărîrea!... Sub hainele aste a ăpitanului ucis de Farcaș la gura hrubei cetății, am putut pă-unde în lagărul leșesc, fără a fi cunoscută... Dar ăiua începe se íví... Trebuie să mă grăbesc... Eată cortul craiului... (scoate lumalul) „Ăngerule păzitoriú al Moldovei, întăresce-mi brațul și nima ca să pot resbună țeara în sângele lui Sobieschi!...” Haide!... (voiesce sa între în cort).

Sentinela. — (oprindu-o) Cine-i?

Tudora. — (iepadându-și mantaua) Aghiotant al craiului cu poruncă.

(Sentinela redică arma. Tudora intra în cort. Musică la orchestră. Peste puțin se aude vocea lui Pototchi: Ah!... ajutoriú!)

Sentinela. — (strigă tare) Larmă!

(Soldații din cortul de gardă ies iute și se înarmează. Trei din ei alearga la cortul regelui).

Un soldat. — Ce este? ce este?

Sentinela. — Un omor în cortul crăiesc!

(Cei trei soldați intră în cort și ies îndată. aducând pe Tudora cu pum-nalul în mână. — Dobeale bat. ăiura se ivesce în plin. Sgomot mare în lagar).

Tudora. — Mă putești omori de-acú, căci mi-am resbunat țeara!... Am ucis pe Sobieschi!

Soldații. — (turbați redică săbiile asupra ei) Pe Sobieschi?

SCENA VII.

Cei dinainte, Sobieschi (arătându-se în dreapta).

Sobieschi. — Cine dice c'a ucis pe Sobieschi?

Tudora. — Eu!

Soldații. — Minciună, minciună... eată craiul nostru!

Tudora. — Cine?... El?... Tu?... A! (voiesce sa se arunce asupra lui Sobieschi. Soldații o țin pe loc).

Sobieschi. — Unde-i nenorocitul, care-a fost jertfă în locul meu?

SCENA VIII.

Cei dinainte, Potoțchi (iese din cortul regelui, galben și cu brațul legat).

Potoțchi. — Eu, Măria ta!.. Lucram aici în cort, când deodată m'am simțit străpuns de-un cuțit... Dar nu-i nimică... O rană la braț numai...

Sobieschi. — Îmi pare bine, Potoțchi. (cătră Tudora) Tu ești ucigașul?

Tudora. — Eu!

Sobieschi. — Pentru ce-ai căutat să făptuesci o așa nelegiuire?

Tudora. — Nu făptuesce nelegiuire acel ce cată să resbune și să scape țara sa de dușman!.. Dar o mărturisesc în fața ceriului, că n'am voit să ucig pe Potoțchi, ci pe tine, Sobieschi, care-ai adus foc și sabie 'n Moldova!

Sobieschi. — Și cine ești tu?

Tudora. — (luând șapca polona de pe cap și lăsând să-i cadă părul de-a lungul corpului) Eu sunt Tudora, fica lui Șoiman bătrânul, care te-a respins cu vitejie dela zidurile cetății!

Românii. — Tudora!

Sobieschi. — O fată!.. și încă fata sumetului, ce-a îndrăznit a se măsură cu mine!.. și tu, o copilă, ai cercat să omori pe Sobieschi!.. dar nu sciai, nenorocito, ce soarte te-așteaptă?

Tudora. — Ba sciam că m'așteaptă moartea!.. ânsă m'am hotărît a mă jertfi cu mulțămire pentru țară!

Sobieschi. — Împlinească-se jertfa dar! (face un semn la soldați) La moarte!

Tudora. — O! Moldovo! iartă-mă că n'am putut să-mi împlinesc jurământul!

(Soldații duc pe Tudora spre fundul scenei la osânda)

Românii. — (catra Sobieschi) Măria ta, fie-ți milă de-o biată copilă! — Nu te 'ndură de tinerețele ei! — Ia-ne viața la țece din noi și-o iartă pe Tudora. (Sobieschi, pe gânduri, trece spre cortul său).

SCENA IX.

Cei dinainte, Iablonovschi (intră prin stânga în fund și opresce soldați ce duc pe Tudora).

Iablonovschi. — (cătră soldați) Stați!.. Unde-i Maiestatea Sa?

Sobieschi. — (pe pragul cortului) Iablonovschi!

Iablonovschi. — (apropiindu-se) Măria ta!.. solia ce mi-ai încredințat am împlinit-o. Oamenii din cetate au primit a se supune, cu condiții însă de-a fi liberi să meargă unde vor voi, și...

Sobieschi. — Cu condiții?

Iablonovschi. — Eată ȋiua.. Ei trebuie să iasă în curând din cetate pentru ca să vie să se 'nchine Maiestății Tale.

Sobieschi. — Bine.

Iablonovschi. — Vitejia ce-au arătat ei în 'apărarea zidurilor, și mai cu samă onorul ce-au avut de-a se luptă cu marele Sobieschi, li dă lor dreptul de-a fi primiți cu vrednicie în lagărul leșesc.

Sobieschi. — Ai dreptate, Iablonovschi.. Dă poroncă să se-adune toată oastea ca pentru-o mare paradă. (intră în cort).

(Iablonovschi scoate spada și face un semn. Dobe de la cortul de gardă încep a bate zorile. Corturile lagărului din fund se redica, și soldații poloni se așează în linie ca la actul întâiu. Românii stau gramada între șirurile soldaților. Tudora, înenjurată de soldați, se află în dosul cortului regesc. Iablonovschi intră la Sobieschi și iese îndată cu el. Fanfare de onor).

Sobieschi. — (trecând armia în reviste) Soldați! Astăzi cea din urmă cetate a Moldovii s'a închinat Nouă!.. Țelul nostru e împlinit!.. Să trăiască Polonia!

(Fanfare. Stindardele se pleacă înaintea regelui. — Un bucium resună în cetate).

Sobieschi. — Ce semnal e acesta?

Iablonovschi. — Plăieșii ies din cetate.. Iată, porțile se deschid!

(Sobieschi, Iablonovschi și statul-major vin de se grupează lângă cortul regesc).

SCENA X.

Cei dinainte, Plăieșii.

(Porțile cetății se deschid. Un cortaj de opt oameni iese și coboară dealul. Farraș merge înainte purtând stindardul Moldovei. După el patru plăieși, due pe Șoiman pe un pat de scânduri; în fine, Ghețu și un alt plăieș, răniți amândoi, urmează, sprijinindu-se împreună. — Orchestra sună un marș funebru, pînă ce cortegiul sosese în scenă. Sobieschi face atunci un semn, și toată armia presintă armele).

Sobieschi. — (vădînd cortegiul) Iablonovschi!.. Ce oameni sînt aceștia?

Iablonovschi. — Garnizoana cetății Neamțului!

Sobieschi. — Cum?.. Numai cu atâți oameni s'a luptat întreaga noastră oaste?

Iablonovschi. — Atâția au ramas!

Sobieschi. — (furios) O mână de plăieși să 'ndrăznească.. O! trebuie pedepsit aspru asemenea sumeție ca să remaie pild la Moldoveni!

Iablonovschi. — (cu energie) Ba să nu faci o asemenea faptă! Măria Ta, căci ar fi nevrednică de viteazul Sobieschi! Ea ar pălă gloria Maiestății Tale, și ar călca cuvîntul dat de mine apărătorilor cetății!.. Fii mare precît ți-e numele, și generos precît 'cuvine unui rigă!

Sobieschi. — (uimit) Iablonovschi!.. dă-mi mîna!.. e vrednic să te numesc părintele meu.

(Iablonovschi se închină și dă mîna regelui. În timpul acestui aparte, cojul s'a coborît și s'a oprit în fața cu Sobieschi).

Tudora. — (vădînd pe tatal voiesce să alerge spre el, strigînd): Tăta!..

(Soldații o opresc și o trag de-o parte).

(În timpul scenei următoare, o parte din armia polonă se înșiră pe co dealului. Un capitan polon merge de așea stindardul polon pe zidurile cetății)

Sobieschi. — (pășind spre Plăieși). Sănătate vouă, Plăieșilor!

Șoiman. — (cu voce slaba) Să trăiesci, Măria ta!

Sobieschi. — V'ați purtat ca nisce viteji!

Șoiman. — Dătoria ne-am făcut, Măria Ta.

Sobieschi. — Câți oameni ați fost de toți în cetate?

Șoiman. — 18... Dece au perit din mila Măriei Tale!

Sobieschi. — 18... Numai 18... (catră armie) Afle! întreagă că 18 plăieși români s'au luptat cincî zile cu :

întreagă a lui Sobieschi, și că Sobieschi a sărutat pe căpitanul lor! (lui Șoiman) Viteazule, vin' în brațele mele! (se-apropie de Șoiman și-l stringe la piept).

Soldații și Românii. — Ura!

Sobieschi. — Cum te cheamă?

Șoiman. — Șoiman bătrânul.

Sobieschi. — Șoimane!.. În fața tuturor soldaților mei, eu, Sobieschi, riga Poloniei, declar că mă simt mândru că m'am luptat cu tine, și că vreau să 'mplinesc orî ce-i cere tu dela mine... Spune, ce vrei?

Șoiman. — Dacă vrei să te milostivesci cu mine, Măria Ta, iartă robii¹⁰⁾ ca să mă bucur și eu în ceasul morții de bucuria lor.

Sobieschi — Liberî să fie cu toții! (face un semn).

(Șirurile soldaților se deschid. Românii ies fără lanțuri și se-apropie de Șoiman).

Șoiman. — Să-ți dee Dumnezeu putere și mărire!

Românii. — Să trăiască moș Șoiman!

Sobieschi. — Dar alta nu doresci nimică, Șoimane?

Șoiman. — De-acum moarte!.. ca s'o găsesce pe biata fiica mea, Tudora, în ceea lume.

Sobieschi. — Ba nu moarte... Viață și fericire, viteazule! (aduce pe Tudora de mîna) Eată fiica ta!

Șoiman. — Tudora!

Tudora. — (aruncându-se în brațele lui Șoiman) Tată!

Sobieschi. — Și tu, copilă, care-ai vroit să-l uciđi pe Sobieschi, pentru ca să-ți resbunî țara, ține inelul acesta ca un suvenir de la mine pentru cununia ta.

Tudora. — (luând inelul) Măria Ta, dă-mi voie să-l pun în degetul bărbatului meu, Farcaș. (merge de la inelul lui Farcaș).

Sobieschi. — Farcaș!.. Tu ești, voinicule, care-ai scăpat din mînile soldaților mei?

Farcaș — Eu, Măria Ta!.. Am scăpat atunci, pentru ca să ai acum mulțămire de-a mă iertă!

Sobieschi. — (vesel) Fie!.. Îmi place să vă știu uniți împreună, căci aveți amîndoi suflete viteze, și sînteți vrednici de tatăl vostru și de țara voastră!.. Acum e vreme să ne despăr-

șim... Mergeți cu bine, Românilor, și fiți mândri de numele vostru!.. voi m'ați împăcat cu Moldova, și de ați înainte Sobieschi se declară cu mândrie prietenul Românilor!

Românii și Soldații. — Ura! Ura!

(Plăieșii urmați de Români, pleacă și trec pe dinaintea șirurilor de soldați, cari li prezintă armele. Ei se urcă pe deal și dela mijloc apucă în stânga. — O parte de soldați se suie dupa dinșii și se înșiră pe coastele dealului. — Musica militara și orchestra sună un marș triumfal. — Salve de tunuri. — Tablou).

(CORTINA CADE).

ESPLICĂRI ȘI NOTIȚE.

Întroducere.

¹⁾ recișopolita se numia o trupă polonă formată numai din nobili (un felii de gardă); — ²⁾ podgeaz = ceată; Rotte, Schar; — ³⁾ cămaras = Kämmerer, un rang de boierie; mai marele peste ocne; — ⁴⁾ obuz = ghiulea = proiectil = Geschoss (Haubitzgranate); — ⁵⁾ lănceri = soldați înarmați cu lancea; franțuzesce: Lancier; germănesce: Lanzenritter; — ⁶⁾ diuimul = mulțimea; diuimul oastei = das Gros des Heeres; — ⁷⁾ surlă (trâmbiță) un instrument de muzică; — ⁸⁾ tieăloșită = in Elend versunken; — ⁹⁾ merinde = proviant; — ¹⁰⁾ horopsita = oropsită = verfolgt; — ¹¹⁾ troscoț = Burzelkraut; — ¹²⁾ jac = jaf = Plünderung; — ¹³⁾ Moaștele Sf. Paraschevii; — ¹⁴⁾ mârzac = Tataren-Häuptling; — ¹⁵⁾ a da pojar = die Brandfackel anlegen, verbrennen; — ¹⁶⁾ a-l înțepă pre cineva = jemand bei lebendigem Leib aufspießen; Vlad VI. Țepeș, domnul Munteniei a tras în țepă vre-o 20,000 de oameni; — ¹⁷⁾ osândă = Verdammung, Strafe; — ¹⁸⁾ a buciurma = Fanfaren blasen, das Waldhorn blasen; buciurul = Waldhorn, Hirtenhorn; — ¹⁹⁾ meterez = Bastoi, Schanze, Wall; — ²⁰⁾ slobodă = liberă; — ²¹⁾ asalt = Angriff, Sturm; — ²²⁾ flintă = pușcă; — ²³⁾ sâneată = flintă = pușcă; — ²⁴⁾ tovaras = Kamerad; — ²⁵⁾ faptă defăimată = verruchte That; ²⁶⁾ zlot = florin, leu = Gulden.

²⁷⁾ Neamțu = 1. muntele, care desparte valea Moldovei de valea Bistriței.

= 2. un pârâu affluent al Moldovei.

= 3. numele județului așezat în partea nordvestică a Moldovei cu 20,000 de locuitori. Capitala județului este orașul Peatra.

= 4. orașel în județul Neamțu cu 12,000 de locuitori și o fabrică de postav.

= 5. cetatea veche, a cărei ruine se pot vedea pe coasta unui deal la vest de orașul Neamțu.

= 6. mănăstire zidită de Petru Rareș (1530), în care se afla un institut de alienați.

²⁸⁾ Conflict = ciocnire; momentul cel mai însemnat în lupta sau momentul dramatic cel mai însemnat = Reibung, Streit, Höhepunkt. — ²⁹⁾ intrigă = 1. uneltire ascunsă spre binele sau răul cuiva; 2. incidentul care formează nodul unei piese de teatru.

Actul I.

¹⁾ aprod = Page = Edelknabe; aber auch: Knappe; boierii cei mari își dadeau fiii lor la curtea domnească, ca să învețe moravuri cavalerescă și arta militară; acești copii din familiile cele mai bune se numiau și »copii de casă« sau »aprodi« și eran foarte bine ținuți. Aprodi îi însoțiau pre domnul țării și la vânătoare, ba chiar și la războiu. Ei se întrebuntau chiar și pentru misiuni însemnate, ca soli etc. etc. »Aprodi« se numiau și curtenii, cari împliniau serviciul de adiutanți al Domnitorului, al Vornicului mare etc. — ²⁾ potop = diluviu = inundațiune; figurat: mare abundență, mulțime mare. — ³⁾ locustă = țânusta = Heuschrecke (un insect foarte stricăcios). — ⁴⁾ vrsașă = discordie = desbinare = cearță = ură; ⁵⁾ împărecheri = neînțelegeri, a caror urmare: judecățile; — ⁶⁾ ni se oțereșce inima = eu mă irit = ich rege mich auf; — ⁷⁾ batnan = căpitan de Cazaci; în Moldova: marele spatariu (der grosse Schwerträger) = comandantul general al cavaleriei; — ⁸⁾ a pribegi = a rătaci = a fugi din patrie (herumirren, herumwandern, das Vaterland verlassen); — ⁹⁾ moaștele (die Reliquien) sântei martire Paraschiva aduse din Constantinopole de Vasile Lupu se pastrează la biserica »Trei-Ierarchi« din Iași; — ¹⁰⁾ lifta sau lifta = vechiul nume al Lituaniei; aici: ne-ortodocșii, ereticii, străinii, veneticii, păcătoșii; — ¹¹⁾ păgân = cel ce nu crede în adevărul, unicul D-zeu; aici figurat: om rău la inimă, om crud; — ¹²⁾ Cantemir Vodă, domnul Moldovei a domnit dela anul 1685—1693; — ¹³⁾ a sburdă = a fi neastimpărat, a se veseli (chinind și sarind); — ¹⁴⁾ svoana = svon = sunet (-ul clopotului) = larma; — ¹⁵⁾ puși în risipă = darimați = învinși = ruinați; — ¹⁶⁾ sfiala = Zögern, Schüchternheit, aber auch: Bescheidenheit; — ¹⁷⁾ cuceresc, nehme ein, erober, unterwerfe; — ¹⁸⁾ deșertăciunea = Wahn, eitler Wahn, Eitelkeit; — ¹⁹⁾ zavod (câne maré) = Blinbnd.

Actul II.

¹⁾ ghiuleă = bomba = (Kanonen-) kugel; — ²⁾ pietre scumpe = Edelsteine; ³⁾ s'apropie funia de par = es geht zu Ende: der Untergang naht (steht bevor); ⁴⁾ merindele = proviantul = der Vorrath; — ⁵⁾ earba (de pușca) = prav = Pulver; — ⁶⁾ barbație = vitejie = Mannesmut; — ⁷⁾ hrubă = unterirdischer Gang; hruba tainica = geheimer Gang; în broșura déjà citată »Schloß Neamțu« cetim la pag. 11 următoarele: »Der Brunnen im inneren Burghofe war im Quadrat angelegt, mit Eichenholz ausgelegt, und es wurde aus demselben vom Hofe das Wasser mittelst einer Welle entnommen. Rings um ihn herum bestand eine steinerne Stiege, die bis zum Wasserspiegel hinabführte, so daß man am Ende der Treppe Wasser mit der Hand schöpfen konnte. Die Zuleitung des letzteren vom Gebirge erfolgte durch einen unterirdischen Canal, welcher auch im äußeren Hofe eine Ausflusstelle besaß. Vom Wasserspiegel des Brunnens aus führte ein bequemer unterirdischer Gang nördlich mit einem geheimen Ausgange an dem Burgrabenwalde und setzte sich unter dem Burggraben bis zu der auf dem Timușberge gelegenen Wache fort, wo er sich gabelte u. z. gelangte man nordwestlich in das Teufelstal (Valea Dadei oder Dracului) nordöstlich in den Ort Oglinți«.

Poetul Alecsandri se vede că a știut despre existența »hrubei« subterane din vorba și a întrebunțat-o într'un mod foarte potrivit pentru drama sa. —

poala dealului = Bergsaum, Abhang; — ⁹⁾ a prinde limbă = a auzi ceva = a flă vr'o noutate; — ¹⁰⁾ ploscă = Feldflasche aus Holz; — ¹¹⁾ poetul greșesece și zune »patroane«; la 1686 nu erau încă patroane; puscile se 'ncăreau cu prav și lumbi; — ¹²⁾ peri = muri; în unele locuri locuite de Români (așa în Transilvania) a spune: omul piere și vita moare; noi dicem: omul moare și vita piere. — ³⁾ meterez, n. Bastei, Schanze, Wall, Zinne; — ¹⁴⁾ merță = banița = Scheffel.

Actul III.

¹⁾ salcie = sâlcie = Weidenbaum; — ²⁾ năgară = Lolch, Pfiemengras; — ³⁾ »fa« prescurtat din fată; interjecțiune, ce se 'ntrebuințează, când strigăm (rufen, anrufen) o fată sau o nevestă; dacă'l strigăm pre un băiat, flacau sau pre un bărbat, atunci dicem: mă; — ⁴⁾ a schingiui = quälen, foltern, martern; — ⁵⁾ casapie = Schlachthaus; — ⁶⁾ ispravă = Verrichtung; — ⁷⁾ valnășag = Verwirrung, Durcheinander; — ⁸⁾ zimbrul = Auerochs; aici dice poetul »Zimbrul«, fiindcă zimbrul se află în stema (Wappen) Moldovei, precum se află și azi în stema Bucovinei; — ⁹⁾ soldații sunt în răscoală = die Soldaten meutern: — ¹⁰⁾ a ertă robii = die Gefangenen (Kriegsgefangenen, Sklaven) freilassen.

